VIAȚA ILUSTRATĂ

ANUL X. Nr. 7 JULIE 1943

Anul X Iulie 1943 Nr. 7

VIAȚA ILUSTRATĂ

UN EXEMPLU ȘI UN ÎNDEMN

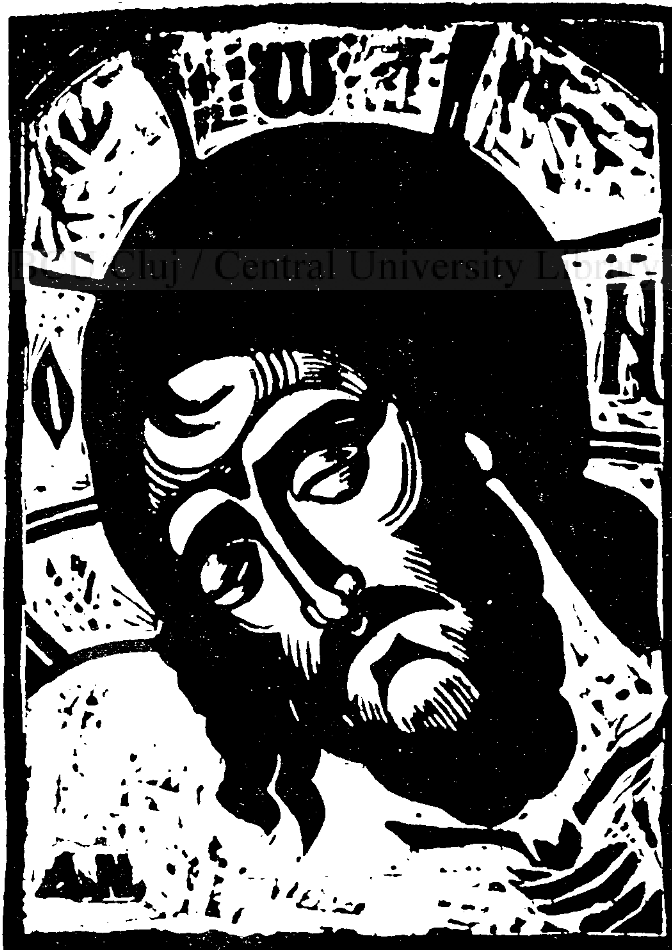
de Prof. L. G. MUNTEANU

Eram copil de câțiva anișori când s'a clădit școala primară confesională din satul meu natal. După strădanii de doi ani a câtorva oameni de suflet și înțelegători ai rostului școalei pentru urmașii lor și prin contribuția unanimă a parohienilor s'a ridicat la marginea satului o clădire impozantă, din piatră și cărămidă, cu ziduri de cetate, cu turnulețe, care își înălțau crucile spre cer; cu 5 săli de învățământ luminoase și spațioase, cu două cancelarii, locuință pentru director, un coridor larg, închis, o curte mare umbrită de pomi și o grădină pentru practica agricolă.

Era și este și azi o mândrie a satului. A rămas o pildă din strădaniile și preocupările generației care și-a împlinit rosturile ei în lume.

Pe frontispiciul școlii s'a scris cu litere mari cuvintele: „Școala face pe om".

Oricine venind pe drumul, de mare circulație, care leagă Brașovul de Bran, la intrarea în sat, rămânea impresionat și de frumusețea clădirii și de tâlcul adânc al cuvintelor scrise pe frontispiciu. Multe laude s'au adus vredniciei românești, chiar și din partea streinilor.

D. Dimitriu-Nicolaide: Icoană

Ba gurile rele spuneau la câțiva ani după acest epocal eveniment sătesc, când Sașii și-au zidit turn nou la biserica lor, că au imitat pe Români, împodobind turnul cel mare cu patru turnulețe mici în jur, exact de mărimea și în stilul turnurilor dela școala românească.

Anii s'au scurs. Școala cea nouă cu confortul ei au fost un punct de atracție pentru învățătorii buni, cari s'au succedat. La început 3, apoi 4 iar azi 6. Dar mai mare minune a făcut cu poporul din sat. Unde mai înainte tot tineretul de școală putea fi adunat în două chiliuțe ale unei case țărănești de lângă biserică, în câțiva ani a ajuns să umple cele 5 sale mari ale școalei celei nouă. Atrăgea școala cea nouă pe copii lucru mare. Dar minunea a făcut-o mai mult fericita maximă de pe clădire, cunoscută de toată lumea din jur.

Acest timp de două decenii a luptat cu încăpățînarea unor părinți de a-și trimite copiii la școală când le puteau fi de ajutor

la lucru; a luptat cu dispretul altora față de lumina cărții; a luptat cu îndărătnicia ștrengărească a copiilor răsfățați, cari cât e ziualica de mare nu-și mai găseau astâmpăr, cutreierând pădurile și coclaurile ca niște mici sălbătăciuni. Și a învins. In două decenii din 80% analfabeți n'au rămas neștiutori de carte. In două decenii s'a ajuns ca cel puțin 10% dintre copiii absolvenți să urmeze la școalele secundare și universitare.

Dovada o aduce următoarea întâmplare: Acum vre-o 25 de ani, s'au făcut reparații la clădire. Inainte de a se vopsi, câțiva oameni din noua generație, streini de sat și trecutul lui, au fost de părerea ca maxima de pe școală să fie schimbată cu emblema tipică a școalelor primare.

Ei credeau că lucrul va merge ușor mai cu seamă că și autoritățile școlare superioare cereau acest lucru. N'a fost însă așa. S'a sculat întreg satul. Bătrânii se considerau loviți în mândria și opera lor. Cei câțiva au fost amenințați că vor fi scoși din sat. S'au întrerupt lucrările de vopsire. Duminecă de Duminecă se țineau ședințe. S'au făcut câteva anchete. Autoritățile școlare superioare nu înțelegeau de ce atâta împotrivire.

Intâmplător am asistat și eu la una din adunările populare, în care un bătrân, din puținii cari mai rămăseseră, fost epitrop al bisericii din timpul când s'a clădit școala, a căutat să lămurească de ce maxima veche este înfrățită cu școala și cu satul. Cuvintele lui, parecă acum îl aud, erau rupte din adâncul sufletului. Spunea badea Olteanu, Dumnezeu să-l odihnească: „D-voastră cari n'ați trăit pe aceste meleaguri, cari n'ați copilărit aci, nu puteți înțelege minunea pe care a făcut-o înțelepciunea scrisă pe această școală. Azi este altă lume pe aci pela noi. Azi credeți că totdeauna în satul nostru copiii mergeau la școală; că totdeauna aveam meseriașii noștrii, cărturarii noștrii; că totdeauna toamna plecau din sat copiii fruntașilor la școlile mari din groaverul Brașovului, sau mai departe pe la Teologie, și jură. Apoi n'a fost așa. Nu-i mult de atunci Aveam numai o școală micuță, lângă biserică, cu un singur dascăl, care învăța iarna pe câțiva copii să citească buchile și să facă câteva socoteli. Noi n'aveam putere, că eram proști, să trimitem copiii la alte școli. Copiii noștrii dimineața plecau cu traista la lucru pela Sași. Noi făceam în sat toate lucrurile. Obidă și sărăcie multă numai din cauza prostiei. Și a dat Dumnezeu că din satul nostru s'a ridicat un om din neam fruntaș, dar cu multă dragoste față de pământul și vatra părintească, față de noi. A făcut școală bună și s'a tras înapoi spre sat. El ne-a deschis mintea, adunându-ne pe noi cei din comitetul bisericii, o iarnă întreagă. Și ne-a dat pildă pe Sașii de aci, pe Românii din Brașov și alte sate din jur. Ne-a ambiționat să facem și noi școală nouă, să dăm copiii la școală. Domnul Nache – Dumnezeu să-l odihnească – de multe ori ne-a repetat cuvintele lui Aronie Pumnul: „Frumos e omul Doamne când mintea e regină". Atunci am înțeles rosturile școalei în viața omenească. Și cu mintea noastră de oameni proști, cari însă vream să ne luminăm, și prin lumină să dăm înainte ca celelalte neamuri, am iscodit adevărul „Școala face pe om". Și am avut dreptate, școala aceasta a făcut în satul nostru atâți oameni. Ea ne-a adus belșugul, ne-a ridicat satul. Cum să nu ținem la acest adevăr? Și de cât să nu-l mai vedem scris pe zidurile făcute din truda palmelor noastre, mai bine ne luați școala. Sfârșitul i-a fost o încruntare din sprâncenele stufoase, și o amenințare."

Amenințarea lui Olteanu a curmat discuția. A murit bietul. Ducându-l la cimitir în fața școlii s'a făcut odihnă. Tot satul și-a ridicat privirile spre frontispiciul clădirii unde mai erau cuvintele aproape șterse la care au ținut atât de mult bătrânii. A fost ultimul din generația lui, din generația țăranilor români cari au luptat cu întunerecul neștiinței, aducând lumina cărții în satele ardelene.

In scurta povestire asupra trecutului școalei primare din satul meu văd trecutul apropiat al celor mai multe școale sătești de pe meleagurile locuite de poporul nostru, văd începutul greu din timpuri de obidă al avântului nostru spre lumină.

Fericita inspirație a adevărului scris odinioară pe fațada școalei dela noi, azi, mai mult decât în împrejurări normale de viață, trebue să fie scrisă în sufletul fiecărui părinte. Vremurile de răstriște prin cari trecem nu justifică nepăsarea față de bunurile cărții. Părintele care nu-și trimite copiii

la școală nu-i vrednic de ei și poartă răspunderea nenorocirii și umilirii lor în viață. Viitorul neamurilor stă în strânsă legătură cu progresul cultural al fiecăruia.

Anii de războiu, bineînțeles, nu favorizează avântul cultural. E prea multă nervozitate, e prea multă nesiguranță, prea e greu traiul, e sărăcie. Pe primul plan al preocupărilor generale stă grija existenței. Cu toate acestea copiii nu pot fi lipsiți de lumina cărții. Nimeni să nu-și spună, că rămâne timp și pentru aceasta în zilele de liniște pe cari le nădăjduim. Anii trec pe nesimțite și odată cu ei și vremea pentru această îndeletnicire a copilăriei și tinereții. Precum pomișorul care nu-i altoit la timp este sortit a rămânea sălbatec, la fel și copilul neinstruit la timp va deveni un om nenorocit în viață, strein al secolului în care trăim.

Să nu uităm că avem o datorie sfântă de a păstra comoara lăsământului încredințat de strămoșii noștri, dar o datorie și mai sfântă de a pregăti pentru viitor o generație viguroasă și luminată, care cu braț de fier și pricepere să conducă destinele neamului pe linia progresului.

Vremurile de azi sunt grele, nu numai prin jertfele de vieți omenești pe cari le pretind, nu numai prin răspunderea care apasă pe umerii noștri, ci și prin datoria care o avem față de tinerele vlăstare.

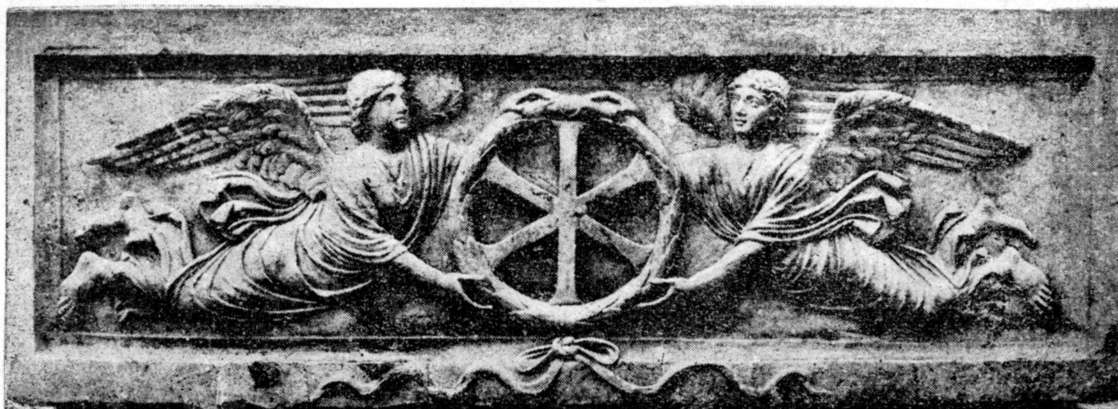
De aceea precum bubuitul tunului nu poate amuți instinctul de conservare al trupului nostru, la fel să nu zădărnicească năzuința noastră după lumină.

Fiecare să-și aibă rosturile lui zilnice. Copilul, din clipa în care Dumnezeu i-a deschis mintea să poată înțelege, își are rostul de a învăța, de a aduna comoară de lumină, îndreptar pentru viață. E mult prea mică dobânda adusă cu slabele-i puteri de muncă trupească, în comparație cu dobânda de știință cărturărească, încât prima să poată suplini pe a doua.

Avântul spre cultură al generației din exemplul dat, să ne fie pildă vie și în zilele de azi.

Gy. Benczur: Dictando

ACADEMIA TEOLOGICĂ „ANDREIANĂ"

de Pr. FL. MUREȘANU

Invățământul nostru teologic a luat ființă în mânăstiri. Veacuri în șir mânăstirile au fost chiar singurele așezăminte în care s'a deprins învățătura de carte, arta și creațiile de cultură.

După „desghinarea" religioasă a Românilor din Transilvania, vetrele mânăstirești (împreună cu schiturile, cam 150 la număr) au fost rășluite de pe fața pământului de către tunurile lui Bucow (1762). Prin această lovitură „ghibace" Biserica Românilor ortodocși din Transilvania a rămas lipsită de orice școală pentru pregătirea clerului.

In 1783 episcopul Ghedeon Nichitici face primii pași pentru aducerea la viață a școlii clericale din Transilvania. Se înființează fondul sidoxial (1783) din taxele de 2 cruceri și jumătate de fiecare familie ortodoxă română. O parte din acest fond era menit să fie întrebuințat pentru susținerea seminarului. Curtea din Viena însă a răspuns abia în 1 August 1785 când prin adresa Nr. 8635 preconizează deschiderea seminarului în Timișoara.

Gherasim Adamovici reia demersurile pentru deschiderea seminarului (1791). Dar Adamovici moare în 1796 și Viena nu-i dăduse răspuns. Consistorul repetă cererile (1796). In sfârșit prin 4 Decemvrie 1807 Viena cere informații guvernului ardelean cu privire la viitorul seminar ortodox român. Tot atunci admite ca pe spesele fondului sidoxial să se trimită tineri la învățătură înaltă în Viena. Cel dintâi bursier al acestui fond adunat din cei doi bănuți ai Românilor ortodocși din Transilvania a fost *Gheorghe Lazăr* (1807).

In 25 Mai 1809 Curtea vieneză cu adresa Nr. 1300 cere acum guvernului ardelean propunere concretă pentru ridicarea seminarului și pentru crearea unui fond pe seama lui. Pe temeiul acestei adrese, la care se provoacă, Vasile Moga îndată ce ajunse episcop (Iulie 1811) urgitează deschiderea seminarului. Guvernul îi răspunde că mai întâi să-și adune fondurile necesare prin colectă. Moga face toate formele cerute de înalta stăpânire dar nu așteaptă răspunsul care va sosi abia în 1816, ci trimite la Viena pe tinerii Ion Moga, Luca Pop și Moise Fulea. Organizează apoi un curs clerical de șase luni punând astfel guvernul în fața unui fapt împlinit. Intâiul director și singurul dascăl, la început, al acestui curs clerical, a fost Gheorghe Lazăr. El ținea zilnic câte 6 ore, predând și tipicul și cântările bisericești. Spre a-i ușura această prea grea sarcină Vasile Moga aduce în 1814 pe Moise Fulea și împarte instrucția clericilor în două. Gh. Lazăr rămâne cu Dogmatica și Morala iar Moise Fulea cu toate celelalte.

In 1816 decretul împărătesc Nr. 1281 îi cere lui Moga să ridice cursul clerical la trei ani și să primească numai tineri care au terminat clasele gimnaziului iar pentru ridicarea unui local pe seama seminarului să caute „binefăcători". Moga face apel către credincioși. La acesta răspunde preotul *Dimitrie Martinovici* și soția *Brândușa* din Feldioara, dăruind pe seama seminarului *„o livadă preafrumoasă"* în hotarul Turzii, care sub numele de *„Lobodaș"* a fost proprietatea fondului seminarial până în 1924 când a fost vândut. Dar guvernul nu renunțase la ideia ca seminarul să se deschidă la Timișoara. De aceea în 18 Iulie 1837 Moga cere din nou guvernului să definitiveze deschiderea și funcționarea seminarului la Sibiu. Cererea a rămas fără răspuns așa încât

Mitropolitul Andrei Șaguna

chestiunea Seminarului o rezolvă abia *Șaguna.*

Indată după sosirea sa în Sibiu, ca vicar, ridică cursul clerical dela șase luni la un an (1846). Iar după potolirea războiriței în ședința consistorului din 17/29 Octomvrie 1849 Șaguna propune ca la 1 Nov. să se înceapă *„cursul, la care să nu poată fi nimenea primit fără știrea și aprobarea lui“*. Tot atunci împarte cursul în două semestre, statorind ca „învățăturile pe semestrul I să fie: a) *Gramatica românească;* b) Metodica; c) Dogmatica și d) Pastorala. Iar în semestrul II: a) Pastorala (continuare); b) Morala; c) Pedagogia; d) Istoria bisericească și e) Tâlcuirea Evangheliilor. Lecțiile se țineau dela 8–10 și dela 2–4. Dimineața la 7 și seara la 4 se făceau rugăciuni în capela, unde „profesorii și clericii erau datori a fi de față“.

Dispozițiunile cu privire la reorganizarea și completarea cursului clerical, de un an, Șaguna le-a însoțit cu următoarele observații personale: *„Și fiindcă scopul școalelor clericale nu se cuprinde numai în aceea ca clericii să învețe studiile teologice, ci scopul acelora este încă și acela, ca să se vază dacă au clericii chemare către treapta preoțească, care se descopere prin purtarea și aplicarea lor către unele fapte, – pentru aceea, pe lângă predarea bună și sârguitoare a studiilor, datori vor fi profesorii a avea ochiu privitor asupra purtării și aplicării clericilor în și afară de școală și biserică, și pe cei nebăgători de seamă la moralități, întâi și a doua oară să-i dojenească, iar a treia oară să-i arate mie. Incă vor păzi profesorii, ca tot însul dintre clerici să aibă studiile frumos scrise cu mâna sa. Pe clerici nu e iertat a-i taxa sub niciun chip, drept aceea cele trebuincioase pentru școală se vor împlini totdeauna din fondul clerical“.*

Prin aceste dispozițiuni Șaguna a pus temelie tare pentru ridicarea seminarului la un nivel mai corespunzător cu trebuințele bisericii și nevoile neamului. Dorința lui rămâne însă deschisă. El dorla să facă din seminarul sibian cel mai înalt așezământ de cultură religioasă și națională.

An de an însă Șaguna a înălțat tot mai sus vaza școlii. In 1853 ridică cursul la doi ani de studii, instituind patru profesori.

Dar grija lui Șaguna pentru seminar nu s'a mărginit la problemele de organizare. Prin mulțimea cărților didactice scrise de el și la îndemnul lui a contribuit în mod considerabil la progresul învățământului nostru teologic. La săvârșirea sa din viață (1873) seminarul a rămas ridicat la trei ani de studii, și pe măsura cerințelor vremii înzestrat cu tot ce poate asigura buna funcționare. In deosebi a pregătit Șaguna pe seama învățământului teologic din Transilvania cea mai distinsă pleiadă de dascăli care au cinstit cu ostenele lor știința sacră a teologiei.

Gheorghe Lazăr

Această inițiativă șaguniană și-a însușit-o și a dus-o mai departe, până la plinătate *I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae Bălan*. Ca fost profesor al „Seminarului Andreian" începând din 1905, cu fiecare zi a sporit prestigiul școlii șaguniene. Pe lângă munca zilnică risipită cu rară dărnicie dela catedră, și-a făcut răgaz să scoată *„Revista Teologică"* (1907) prima de acest fel în Ardeal și în literatura teologică la Români. Prin problemele desbătute în paginile revistei sibiene profesorul Dr. Nicolae Bălan, pregătit la Cernăuți și Breslau, a atras obșteasca luare aminte asupra școlii teologice dela Sibiu. In scurtă vreme strădaniile sale au înconjurat-o cu un prestigiu de centru al științei sacre.

După înălțarea Sa în scaunul de Mitropolit, a sporit anii de studii ai Seminarului „Andreian" dela trei la patru ani (1924), fiind înarticulat în lege cu titlul de *Academia „Andreiană"*.

Ci Marele Mitropolit, șezător cu cinste în scaunul lui Șaguna, nu s'a lăsat amăgit nici de titulaturi sonore dar nu s'a lăsat biruit nici de protivnicii care contestau funcțiunea învățământului teologic de rang academic din Transilvania. Dârz, ca întotdeauna când a fost convins că are de partea sa, ca aliat, dreptatea cauzei pentru care luptă, a perseverat, a lucrat singur, silind pe toți din jurul său să suprime hodinelele din zilele vieții lor. Și a biruit!

Decretul lege Nr. 75 din 10 Februarie 1943, publicat în Monitorul Oficial Nr. 35 din 11 Febr. 1943, pag. 1190, declară Academia Teologică „Andreiană" din Sibiu școală superioară de grad universitar, rămânând însă sub exclusiva ascultare a Bisericii.

Incepând cu această dată memorabilă în istoria învățământului teologic ortodox român din Transilvania, Academia „Andreiană" eliberează leviților săi *Diplome de Licență* egale în drepturi și întru toate cu cele pe care le eliberează Facultățile de Teologie.

Membrii corpului didactic sunt asimilați cu profesorii universitari.

Trebue să accentuăm însă că noua Facultate de Teologie dela Sibiu nu este o creație a legii dela 10 Februarie 1943. Legea nu a făcut altceva decât a încadrat într'o formă de drept o stare de fapt, fără nicio concesiune. Inzestrarea Academiei „Andreiane" cu toate coordonatele existențiale ale unei Facultăți este opera I. P. S. Mitropolit Dr. Nicolae Bălan. I. P. S. Sa a creat-o din temelie și bunul Părinte ceresc a voit ca în aceste vremi de rare bucurii, I. P. S. Sa să se bucure de încununarea lucrului început numai și numai spre slăvirea lui Dumnezeu și spre a neamului creștinească povățuire și izbăvire.

Cei ce vor deschide paginile de istorie scrise cu fapta, cu vrerea și cu condeiul de Marele Mitropolit al Transilvaniei, dintru început vor întâlni luminata sa grije față de învățătura sacră pentru a cărei slujire n'a drămuit jertfele. Din 1920 și până astăzi n'a existat un singur an în care să nu aibă cel puțin un student la vreuna din școlile de înalt prestigiu teologic din străinătate. Și nu numai că i-a trimis punându-i înafară de orice grijí ale existenței, după cuvântul lui Șaguna, mai sus citat, dar le urmărea cu grije de părinte activitatea de acolo și viața. Bursierii în străinătate ai I. P. S. Mitropolit Nicolae Bălan trebuiau în fiecare lună, să aștearnă o amănunțită dare de seamă despre munca săvârșită, despre câștigul dobândit și despre imediatele planuri de muncă. Drept răspuns le venea sfatul și îndreptarea, acolo unde era nevoie, sau lauda și prețuirea acolo unde erau îndreptățite. (Subsemnatul am fost coleg la o universitate din Franța cu unul dintre bursierii Sibiului. Și nu numai eu ci toți ceilalți îl invidiam, pe bună dreptate, și regretăm că noi nu suntem ai Sibiului!). Așa a știut I. P. S. Sa să-și crească oameni pentru toate trebuințele Bisericii și pentru ținte precise — căci și energia umană trebue economisită, nu epuizată în încercări și experiențe îndoelnice.

Din elementele pregătite sub ochiul său și după luminata sa vrere, și-a completat la Academie un corp profesoral de elită, echipat cu tot arsenalul științei trebuitoare.

Toți episcopii care conduc astăzi destinele eparhiilor ortodoxe române din Transilvania s'au format în jurul providențialei personalități a Mitropolitului Nicolae Bălan. Doi dintre ei au fost elevi și profesori ai Academiei „Andreiane" și aparțin generațiilor pregătite exclusiv de I. P. S. Sa.

P. S. Sa D. D. Episcop Nicolae Colan, azi membru activ al Academiei Române, pentru această supremă cinstire și consacrare a excepționalei Sale personalități este, în bună parte, tributar Sibiului, unde a propoveduit dela catedră 7 ani ca profesor și alți 7 ani ca Rector. Iar urmașul său la conducerea Academiei este profundul gânditor, teologul și filosoful ortodoxiei românești, Părintele Prot. Dr. D. Stăniloaie.

Alături de aceste pietre unghiulare care au zidit și au înălțat prestigiul Academiei „Andreiane", nu putem tăcea pe acea a muncii științifice desfășurată timp de două decenii încheiate sub presidiul spiritual și material al I. P. S. Sale. Prin aceasta legiuitorul a fost, pur și simplu, silit să

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan

înarticuleze în lege „drepturile" la care ii dădeau „dreptul" obligațiunile împlinite chiar de profesorii Așezământului teologic Sibian.

Am dinainte Catalogul publicațiilor editate de Arhiepiscopia ortodoxă română de Alba-Iulia și Sibiu.

La Periodice întâlnim: *„Telegratul Român"* – „o mândrie a presei ortodoxe românești". Redactorul acestui săptămânal, întemeiat de Șaguna la 1853 – deci acum 90 de ani – este Părintele Prof. Dr. D. Stăniloaie, Rectorul Academiei. *„Revista Teologică"* întemeiată la 1907 de tânărul profesor de atunci Dr. N. Bălan, azi Mitropolitul Transilvaniei, condusă între anii 1924-1936 de Profesorul și Rectorul N. Colan, azi Episcopul Românilor ortodocși din Transilvania de Nord, iar din 1936 încoace condusă tot de un profesor al aceleiași Academii, Părintele Diacon Dr. Gr. T. Marcu. Studiile, articolele, atitudinea față de toate problemele ce interesează viața bisericească și vitrina celor mai noui și mai bune cărți teologice române și străine au făcut din această revistă o publicație prestigioasă și indispensabilă pentru fiecare preot.

Tot în incinta Academiei „Andreiane" a luat ființă și revista *„Viața Ilustrată"*.

Mai departe catalogul ne prezintă 9 colecții, toate polarizate în jurul Academiei și alimentate de scrisul profesorilor ei.

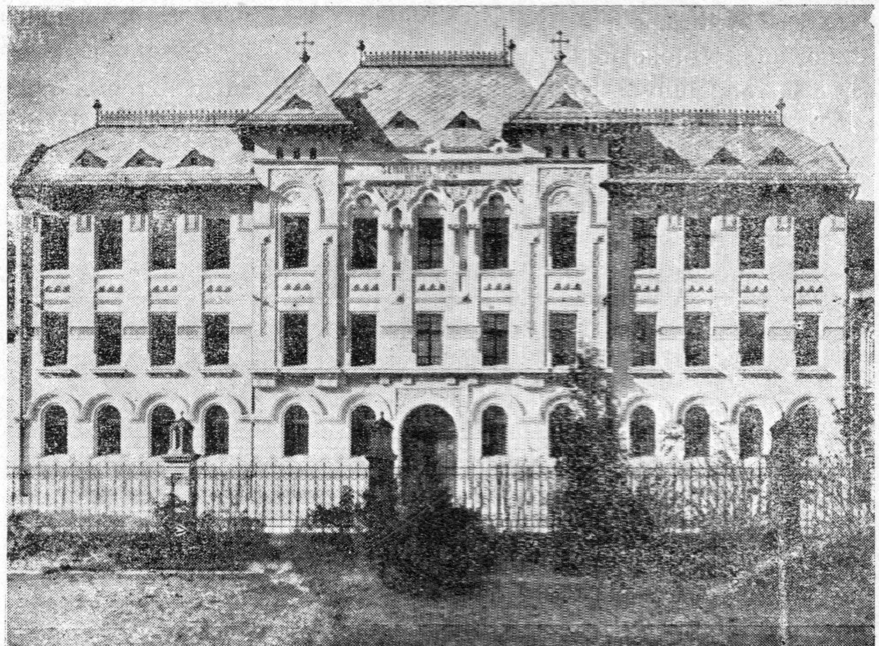
1. *Biblioteca bunului păstor.* Intemeiată în 1911 de Profesorul de teologie Dr. Nicolae Bălan. Până în 1916 au apărut în această colecție 8 volume. Azi, condusă de Părintele Prof. Dr. Gr. T. Marcu, numără 21 de volume.

2. *Studii Biblice.* Intemeiată în 1925 de Prof. Nicolae Colan.

3. *Problemele Vremii.* Intemeiată în 1929 de Prof. Nicolae Colan. A scos până în 1941 cinci volume.

4. *Seria Didactică.* Intemeiată în 1933 de I. P. S. Mitropolit Nicolae. Au apărut 11 volume.

5. *Seria Teologică.* Intemeiată în 1933 de I. P. S. Mitropolit Nicolae. Au apărut 20 volume. Această colecție cuprinde o seamă de lucrări ma-

„Seminarul Andreian"

sive ale profesorilor dela „Andreiana". Amintim câteva: Dr. N. Popovici. Epicleza Euharistică 1933. Pag. VIII + 351 (Epuizată). Dr. D. Stăniloaie: Viața și învățătura Sf. Grigorie Palama, 1938. Pag. 250+CLX. (Epuizată). Dr. Liviu Stan: Mirenii în Biserică. Pag. XII + 816. Dr. Gr. T. Marcu: Saul din Tars. 1939. Pag. XII + 126 și Antropologie paulină, 1941. Pag. XL + 336, (lucrare apreciată și de teologi străini). Dr. Nicolae Neaga: „N'am venit să stric legea!", 1940. Pag. 276 + VIII.

6. *Popasuri duhovnicești.* Intemeiată în 1935 de I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae. Au apărut 22 volume.

7. *Veniți la Hristos.* Intemeiată în 1938 de I. P. S. Sa. Au apărut 14 volume.

8. *Contribuțiuni la studiul Testamentului Nou.* Colecția de specialitate intemeiată în 1939 și îngrijită de Prof. Dr. Gr. T. Marcu. Au apărut 2 volume.

9. *Viața ortodoxă.* Au apărut 3 volume.

Secerișul acesta mănos ai cărui lucrători au fost profesorii Academiei „Andreiane" nu a putut duce decât la recunoașterea ei ca focar de înaltă știință teologică ortodoxă și promovare culturală a obștei românești.

Legea dela 10 Februarie 1943 n'a adăugat nimic în alcătuirea Academiei „Andreiane". Ea rămâne pe aceeași linie definită de I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae Bălan. Inarticularea în lege a consacrat un prestigiu existent și nici nu o va face să se hodinească pe maldărul laurilor nici nu o va abate dela sfânta ei misiune. Această asigurare ni-o dă și cuvântul I. P. S. Sale rostit în Adunarea eparhială din 2 Mai 1943 când a adus la cunoștință protocolară deputaților eparhiali ridicarea la rang universitar a Academiei. A spus textual:... „ne-am străduit să ridicăm nivelul spiritual al *Academiei teologice „Andreiane"*, în care preoțimea noastră își face pregătirea... i s'au acordat *drepturile meritate ale unei școli de grad universitar.* Absolvenții Academiei vor primi de aici înainte titlul de licențiați, iar profesorii vor fi egali în drepturi cu profesorii universitari. Egalizarea aceasta în rang era impusă ca o necesitate de prestigiu a studiilor teologice și a celor ce îmbrățișează misiunea preoțească. Ea va înlesni și o adâncire a studiului teologic, cerută de progresul general al culturii în sânul poporului nostru și în special al păturei culte. Referințele sociale și viața sufletească s'au complicat, ideologii de tot felul ispitesc societatea noastră spre alte direcții. Așa încât instituția încredințată cu reprezentarea demnă a concepției creștine de viață trebuia să-și intensifice străduințele sale de educație, iar armele de luptă ale preoților să fie perfecționate.

Dar ridicarea aceasta de prestigiu și de nivel a școalei noastre teologice nu trebue să aibă ca efect o îndepărtare a viitorilor preoți de popor, ci o și mai mare, o și mai înțelegătoare apropiere de sufletul lui. Cultura teologică departe de a fi incompatibilă cu simțirea duhovnicească, e tocmai un mijloc de a o desăvârși pe aceasta. Un Vasile cel Mare, un Ioan Gurădeaur, un Grigore de Nazianz nu au fost împiedecați de marea și adânca lor cultură să se ridice la cele mai înalte culmi ale vieții duhovnicești și ale destoiniciei pastorale, ci dimpotrivă au fost ajutați de ea.

Noile vremuri impun o mare apropiere de om, o mai atentă considerație față de el. Preoțimea trebue să fie nu numai pregătită pentru ele, ci să fie și înainte mergătoarea lor, în senzul în care vorbeam mai înainte."

Prin aceste crâmpee am vrut să ne exprimăm bucuria pentru învesmântarea Academiei „Andreiane" în mai de cinste haină.

A FOST NUMAI O DIMINEAȚĂ*)

de V. SĂMĂRTINEANU

Mesagiul prin care mi s'a vestit moartea micului meu prietin de pe tărâmul american, scrisoarea lui Andrei Opreanu, stă pe masa mea de lucru, rezemată simbolic de crucea pe care sunt obligați să jure că vor spune adevărul toți oamenii însetați de dreptate cari se perindă prin acest sanctuar de justiție omenească pe care-l slujesc. Când am rezemat-o de cruce, printr'un gest spontan, mă găseam sub imperiul unei mari amărăciuni sufletești și m'am gândit cu siguranță la o dreptate mai puțin relativă și echivocă decât aceia pe care o slujesc eu într'un pretoriu de justiție pământească, m'am gândit cu siguranță la dreptatea și adevărul lui Dumnezeu pe care voia să le slujească Dănuț Opreanu în penumbra unui sfânt altar bisericesc. Și din nou m'a invadat, în efluvii apăsătoare, adânca părere de rău de a nu fi putut sluji eu însumi acest adevăr și această dreptate dumnezeiască, cea mai frumoasă și mai nobilă misiune pe care poate s'o aibă un om pe pământ. Căci și eu am vrut odată să mă fac păstor de suflete. Și eu am vrut să lucrez în via Domnului. Și eu am vrut să-mi „încing mijlocul cu adevărul lui Dumnezeu și să mă îmbrac în platoșa dreptății Sale". Să le strig oamenilor, cu voce puternică de herald, de pe amvonul unui sfânt locaș de închinare: „Impăcați-vă cu Dumnezeu!... Impăcați-vă cu Dumnezeu!"... Altarele Tale, Doamne al Puterilor, altarele Tale am vrut să le slujesc! Am agonisit cu multă trudă învățătura care se cere celor cari vor să lucreze în șantierele duhovnicești. Aveam în suflet ardoarea și râvna apostolatului dus la paroxism. Eram nebun după Hristos. Intuisem cu antenele sufletului meu fiorul spiritual pe care nu îl poate da omului în taina căsătoriei o fecioară nenuntită. Visam „o căsătorie spirituală" cu biserica lui Dumnezeu, o unire sufletească, înfăptuită mai presus de granițele omenescului, cu trupul mistic al lui Hristos. Visam să port în fiecare Duminecă pe palmele mele de tină potirul cu jertfa Mântuitorului și să-l laud prin aceasta pe Dumnezeu mai mult decât cetele îngerești. A fost o dimineața albă în viața mea, în care sufletul meu a fost legat o clipă de veșnicie!... A fost numai o dimineață!... Ajunsesem la marginea supremei fericiri. Descoperisem filonul de aur al unei vieți spirituale ideale de nebănuită fervoare și incandescență lăuntrică. A fost o invitație magică la investirea cu darul preoției care-i cerea o integrare desăvârșită în esența vieții, în rosturile superioare ale vieții. Ar fi trebuit să renunț la totul, ca să-mi împlinesc această viață subordonată fără rezerve legii lui Dumnezeu. Ar fi trebuit să apăr cu îndârjire această sublimă fortăreață de lumină care-mi făgăduia o trăire intensă și plenară a vieții. Intruchiparea celui mai sfânt ideal al vieții mele a fost zădărnicită de un complex întreg de împrejurări nenorocite. Stihiile lumii au alterat substanța ființei mele spirituale și m'au încătușat în alcovul lor lânced, iar duhul întunerecului, apropiindu-se de mine prin manopere subterane, mi-a cum-

*) Fragment din volumul „Am căutat ierburi amare."

părat conştiinţa şi a precipitat prăbuşirea sufletului meu de pe baricadele harului divin. A fost o abdicare sfâşietoare. Răsună strident în sufletul meu şi astăzi riposta corbului din balada lui Edgar Poe: Nevermore... nevermore... Niciodată... niciodată. Niciodată nu voi putea fi slujitorul lui Dumnezeu! Oblonit de sgura păcatelor şi anchilozat în deşertăciunile lumeşti, sufletul meu nu va putea vedea niciodată zarea cerului, aşa cum a dorit-o odată. De acum înainte, ce-mi rămâne, Doamne? Inchis în turnul de ivoriu al desnădejdei mele, va trebui să mă resemnez în această ratare spirituală de Peer Gynt sfâşiat de mediocritatea şi vulgaritatea vieţii, în această situaţiune lamentabilă de estropiat moral. Să smulg din mine viziunea obsedantă a paradisului pierdut şi purtând în sufletul meu, ca pe un blestem, sentimentul pustiului şi inutilităţii unei vieţi risipite în expediente meschine, să rătăcesc fără hodină pe drumul acesta trudnic al ierburilor amare, pe valea aceasta groaznică a umbrelor morţii. Voiu duce într'o zi potirul pierdut spre buzele mele de humă? Voiu putea avea de tată în cer pe Dumnezeu, dacă n'am putut avea

Reynalds: La rugăciune

de mamă pe pământ, biserica? Sfântul părinte Ciprian afirmă contrarul. Incerc să-mi potolesc durerea sufletească cu magia cuvântului Sf. Scripturi. „Nimeni nu-şi ia singur cinstea aceasta, ci numai cel dela Dumnezeu chemat, ca şi Aron", spune sf. apostol Pavel. Avertismentul este categoric: nimeni nu-şi ia singur cinstea aceasta! Este o lege pe care niciun om n'o poate eluda... Altarele Tale, Doamne al Puterilor, altarele Tale am vrut să le slujesc, în dimineaţa aceea sfântă în care s'au aprins zorile numai pentru mine! Dar se vede că m'am născut sub zodia nenorocului şi nu m'am învrednicit să mă număr printre aleşii Tăi! Mi-a lipsit chemarea, căci, Tu Doamne al Puterilor, nu-ţi „iai înapoi harurile şi chemarea". Şi fără chemare, nimeni nu poate intra în curţile Tale, fără să poarte în sufletul lui stigmatele unui intrus, osânda unui mercenar al celor sfinte... Iată acum, că nici blajinul meu „kid," frumosul şi neuitatul meu prietin de pe tărâmul american, vasul acesta ales, vasul acesta de cinste, care a fost închinat cerului de către tatăl său din fragedă pruncie, nu va putea să slujească lui Dumnezeu ca preot pe pământ. Moartea a stins pe neaşteptate duhul din el şi l-a coborît în întunerecul nefiinţei. Era atâta reverie, atâta vrajă sub baldachinul visului incipient şi drumul de lumină neînserată şi de ascensiune spirituală al copilului, era pentru mine mai mult decât o compensaţie a celui mai sfânt ideal de care m'a frustat viaţa, era justificarea însaşi a existenţei mele de om al unui paradis pierdut. Cum să nu mă fi durut vestea morţii lui?... Scrisoarea lui Andrei Opreanu, această neagră solie, este scurtă ca toate scrisorile cari anunţă o nenorocire. „Dănuţ a murit, s'a dus dela noi, s'a mutat în altă viaţă! A murit într'o zi dela sfârşitul lui Aprilie. L-am gătit în haine de sărbătoare, în haine albe de primăvară, şi l-am îngropat apoi cu mare jale sub brazde de iarbă verde în cimitirul din pădurea Maybury, lângă fata părintelui Dumitru Carpine". Atât îmi scrie îndureratul tată... Gândul îmi zboară departe. Acolo departe, cum spunea cântecul lui Dănuţ Opreanu. There is a green hill far away... Acolo departe este un deal verde, o pădure cu freamăt nostalgic şi odihnitor, un mormânt cu ţărâna încă neuscată... Văd mormântul... o viaţă de copil cu suflet de

înger a fost închisă în el... Restul e tăcere... Tăcere masivă și veșnică...“ L-am gătit în haine de sărbătoare și l-am îngropat apoi sub brazde de iarbă verde în cimitirul din pădurea Maybury, lângă fata părintelui Carpine.“ Fiecare vorbă este o frântură ruptă din sufletul lui Andrei Opreanu. Fiecare vorbă este un piron înfipt în inima lui Andrei Opreanu... L-au îngropat în pădurea Maybury, lângă Angela, fata părintelui Dumitru Carpine, într'o zi de primăvară... Pădurea Maybury!... Mi-a fost atât de dragă pădurea aceasta! Imi plăcea atât de mult să rătăcesc prin ea. Să caut prin desișurile ei pline de taină seva ierburilor amare, ierburile acelea cari tămăduesc ranele și durerile sufletești. Totdeauna pășeam sub bolțile acestei păduri cu emoția marilor regăsiri. Era atâta liniște în cuprinsul ei. Simțeam cum îmi bate pulsul inimii și mi se părea că aud un zvon nelămurit care venea din depărtări imense. Aduceam în pădurea aceasta sufletul din pădurile copilăriei mele. Crengile copacilor se aplecau asupra mea în semn de supremă fraternizare, mângâindu-mi fruntea ostenită cu tremurul lor imperceptibil. Mă făcusem prietin cu jivinele pădurii și-mi astâmpăram setea din iezerul lor cu apă răcoritoare. Aici nu mai vărsa răutate nimeni asupra mea și sufletul meu înfiorat de șoaptele ramurilor se ridica slobod spre înalturile cerului. Il duceam adeseori cu mine și pe Dănuț și colindând potecile pădurii până se lăsa amurgul, îl învățam să cânte doinele pe care le-am adus din pădurile mele de peste mări și țări. Ne răspundea ecoul pădurii și inimile noastre, transfigurate de mireasma cântecului născut din glia patimilor, palpitau năvalnic în aceiași consonanță spirituală. Il învățam să cunoască florile și păsările pădurii și-i spuneam atâtea povești despre ele până adormea în brațele mele. Nu i-am vorbit însă niciodată despre „pasărea morții“ pe care o găsim în miturile noastre străvechi. Aici, la poalele pădurii Maybury, l-am învățat într'o zi pe Dănuț să recite versurile acestea, amare ca o predestinare:

„Din codru rupi o rămurea,
Ce-i pasă codrului de ea!
Ce-i pasă unei lumi întregi
De moartea mea!“

Cine ar fi crezut vreodată că versurile

L. Bruck: Cetind epistola

acestea să fie cântecul de lebedă al copilului! L-au îngropat în pădurea Maybury, lângă Angela, fata părintelui Dumitru Carpine. Fata aceasta frumoasă purta pe fruntea ei nesăturată steaua de zăpadă a dimineților. Avea farmecul aparițiilor singulare și corola sufletului ei gingaș se deschisese dragostei, platonic și discret. Era studentă la un colegiu universitar din Detroit. Inainte de a pleca la cursuri, își alinta în fiecare dimineață visul ei astral cu cântecul fecioarelor neprihănite: „Sweet eighteen and never been kissed?“ Erau atât de duioase, atât de melancolice accentele cântecului ei matinal de ciocârlie îndrăgostită de soare. Copila întrupată din azurul cerului își pregătea intrarea în ostrovul fericirilor pământești. Era atâta efervescență și mister, atâta văpaie, atâta dor de viață în sufletul de înger precar al acestei fete? In ziua în care înfloriseră trandafirii morții în obrajii ei, s'a prins cu atâta desnădejde de ultima fărâmă de viață care a mai rămas în ea, sbătându-se în convulsiunile sfârșitului și strigând lui Dumnezeu: „Nu mă răpi, Doamne, la mijlocul zilelor mele? Anii Tăi sunt veacurile veacurilor?“ Moartea, această impresară odioasă a suferințelor omenești,

a cuprins-o lacomă, iar Dumnezeu, în înțelepciunea cu care chivernisește fericirile omului, i-a dat în cer o fericire mai puțin ipotetică decât aceea pe care a dorit-o ea pe pământ. Și astăzi se mai poate citi pe mormântul Angelei din pădurea Maybury inscripția pe care și-a ales-o singură în ziua morții: „Ah, sweet mistery of life at last Y found thee!...“ O, dulce mister al vieții, în cele din urmă te-am găsit!...

Ajunsesem la cea mai penibilă etapă a rătăcirilor mele: îmi câștigam existența cu sudoarea frunții ca muncitor în fabrica Ford din Dearborn-Michigan. Purtam în inima mea toate durerile ostracizatului, iar pe figura și pe hainele mele, toate stigmatele salahorului. Toate serile mele veneau cu lacrimi și nicio dimineață nu mai venea cu bucurie. Atâtea deziluzii, atâtea decepții, atâtea înfrângeri în viața mea! Și toate acestea numai din cauza urii și răutății omenești. Am iubit sinceritatea și adevărul. Am detestat minciuna și am strivit prostia sub oprobiul sarcasmului meu. Am sfidat arivismul, am înfierat indolența. Pe linia aceasta de viață mi-am disputat ultimul codru de pâine în litigiul dintre mine și semenii mei. E ceiace n'au putut să mi-o ierte niciodată. Și astfel mi-au închis cărările adevăratei vieți pentru care fusesem pregătit și m'au crucificat în infernul din fabrică. Toate serile mele veneau cu lacrimi și nicio dimineață nu mai venea cu bucurie! Duceam cu resemnare stoică în spate această nouă povară a vieții mele, perseverând să cred că prin suferință adâncă voiu putea ajunge odată la apoteoză. Intr'o seară, mă întorceam dela lucru mai deprimat, mai istovit ca niciodată. Mă lovisem cu ciocanul la degetul mare dela mâna stângă și sângele străbătuse tifonul cu care eram bandajat. Nu mai găseam în sufletul meu niciun leac de asanare morală. Imi apăruseră deodată în minte toate idealurile pe care le-am exaltat în viață. Toate s'au destrămat. Toate au căzut la pământ, ca niște frunze veștede. Mirajul acestor idealuri naufragiate mă durea mai mult decât rana dela deget. Aveam aspectul unui om care mergea să se răstignească undeva departe, pe un drum care nu se mai sfârșește. Atâtea gânduri negre s'au însinuat subversiv în inima mea și toată ființa mea era răsvrătită. Făceam eforturi supraomenești să stăvilesc vârtejul devastator al acestor gânduri, dar nu mai găseam nicio forță morală în adâncurile mele. Și atunci, pentru prima oară poate în viața mea, mi-am auzit sufletul murmurând în taină: „Am obosit, Doamne, suspinând!“ Imi răsunau în urechi cuvintele de compătimire ce mi le spusese doctorul care mă pansase în infirmeria fabricei:

– Atât de tânăr! Și cu tâmplele brumate? Ce cauți dumneata în fabrică, cu mâinile dumitale delicate de domnișoară, cu mâinile dumitale fine de gentlemen?

– Caut o bucată de pâine, doctore.

– O bucată de pâine? Dar asta e ceva nemaipomenit. Cauți o bucată de pâine ca muncitor în fabrica Ford, cu două diplome universitare în buzunar? Nicio muncă nu degradează pe om. Dar nu e locul dumitale aici.

– Viața mi-a fost ostilă, doctore. Oamenii m'au alungat dela rosturile mele firești și m'au făcut să-mi îngrop talantul pe care mi l-a dat Dumnezeu.

– Nu dispera, prietene. Incearcă din nou. Intoarce-te la rosturile d-tale firești. Numai astfel iți vei putea legitima cu adevărat viața pe pământ. Mai sunt și oameni buni în lume! Iar Dumnezeu te va ajuta să învingi toate obstacolele și să regăsești talantul pierdut. Să regăsești dimineața pierdută“.

Dimineața pierdută!... Dar n'a fost numai o dimineață în viața mea!... Cuvintele doctorului îmi răsunau în urechi din ce în ce mai mustrător. „Ce cauți dumneata în fabrică, cu mâinile d-tale delicate de domnișoară? Intoarce-te la rosturile d-tale firești. Dumnezeu te va ajuta să regăsești talantul pierdut... dimineața pierdută. Căci nu este numai o dimineață în viața omului...“ O îmbărbătare tonică. Un îndemn plin de sinceritate și de compasiune. Dar ce putea cunoaște doctorul acesta din drama care m'a adus la această dezaxare socială, la această dezagregare spirituală? Fără să bănuiască mi-a împlântat un cui în inimă. Dacă nu mi-ar fi revelat mâinile de domnișoară și tragedia talantului pierdut, poate nu m'aș fi întors acasă atât de abătut în seara aceea. Ca totdeauna, Dănuț m'a întâmpinat în pragul ușei. Mi-am stăpânit durerea, zâmbindu-i cu afecțiune și îmbrățișându-l cu căldură.

– Toarnă apă, iedule, în mâinile aces-

Colț de cimitir

tea delicate de domnișoară, în mâinile acestea aristocrate de gentlemen, în mâinile acestea inutile și blestemate.

– Dar, ce ai la mâna stângă mă întreabă el mirat?

– Un fleac de rană, iedule. M'am lovit cu ciocanul în fabrică. O rană care se vindecă ușor. Mâine va fi vindecată.

– Așa de ușor se vindecă ranele acestea? – întrebă din nou copilul, turnându-mi apă în palme să mă spăl.

– Se vindecă ușor, Dănuțule. Dimineață voiu putea să merg la lucru. Dar sunt rane care se vindecă mai greu.

– Ce fel de rane?

– Ranele sufletești, kidule. Le vei cunoaște și tu când vei fi mai mare. Dar Dumnezeu ți le va închide la vreme.

– Cu ce se tămăduiesc aceste rane sufletești?

– Cu seva ierburilor amare. Numai cu seva ierburilor amare, iedule.

– Cu ierburi amare, întrebă din nou copilul din ce în ce mai intrigat? Ce sunt aceste ierburi amare, insistă el curios?

– Sunt niște ierburi rare. Ele cresc numai în locurile udate de roua cerului.

– Sunt niște ierburi care cresc numai în locurile udate de roua cerului, repetă copilul din ce în ce mai mirat? Și le poate găsi orice om care le caută?

– Da, le poate găsi orice om care le caută. Dar omul acesta trebue să aibă credință mare în Dumnezeu și trebue să treacă prin apă și prin foc mai înainte de a ajunge la aceste ierburi.

– Tu le-ai căutat vreodată, unchiule Geo, sfârși interogatoriul copilul?

– Le-am căutat și le mai caut și astăzi încă. Drumul vieții mele duce spre ierburile acestea amare...

Drumul ierburilor mele amare! Urcușul acesta trudnic spre Dumnezeu, spre odihnă! Venisem din fabrică cu o rană adâncă în suflet și simțeam o mare nevoie lăuntrică în seara aceea să-i spui cuiva povestea ierburilor mele amare. Să mă spovedesc, să-i împărtășesc toate durerile mele sufletești. Cât e de mare lumea aceasta Doamne, și noi cât suntem de singuri! Cui să-i spui sbuciumul meu sufletesc? Ar putea copilul acesta să înțeleagă ceva, dacă l-aș face confidentul tainelor mele sufletești? Nu i-aș stânjeni avântul spre inima cerului, strecu-

Dardé: Eterna durere

rându-i în suflet veninul scepticismului? N'aş săvârşi o imprudenţă, o faptă ilicită? N'aş stinge duhul din el cu povestea ierburilor mele amare? Nu i-aş tulbura visurile în noaptea aceasta cu vedenii urâte, dacă l-aş adormi pe genunchii mei cu braţele pline de ierburi amare? Nu i-aş popula somnul cu coşmaruri, dacă i-aş presăra pe suflet tămâia acestor ierburi? Nu i-aş anticipa destinul? Nu i-aş deschide prea de vreme ochii spre faţa plină de dureri a vieţii? Să încerc cu el în seara aceasta un salt transcedental, purtându-l pe drumul ierburilor amare? In fiecare seară mă aşteaptă cu drag acasă şi în fiecare seară sunt dator să-i spun o poveste. Ce poveste să-i spun în seara aceasta? După cină, copilul se lipi de mine:

– O poveste, unchiule Geo.

– Nu mai ştiu nicio poveste, iedule.

– Nu mă minţi, unchiule Geo. Nu fii rău. Tu ştii atâtea poveşti frumoase.

– Nu mai ştiu niciuna, încercai din nou să mă eschivez.

– Are să-ţi pară rău, unchiule Geo, stărui copilul rugător. Dacă nu-mi spui în seara aceasta o poveste, mâine n'am să-ţi mai torn apă şi n'am să-ţi mai dau sticla de bere.

– Ei, bine, vrei să-ţi spun povestea lui Făt-Frumos din Lacrimă, ispitii eu o nouă stratagemă de a mă sustrage dela această datorie.

– Nu. Pe aceasta mi-ai spus-o. Spune-mi o poveste nouă.

Copilul îşi cere merindea spirituală din fiecare seară şi nu era chip să scap de el. Nu voia să abdice cu nici-un preţ.

– Văd că nu pot să scap de tine, ied neastâmpărat. Am să-ţi spun atunci o poveste nouă. Am să-ţi spun povestea ierburilor amare.

– Povestea ierburilor amare? Ierburile acelea care vindecă ranele sufleteşti? Ierburile acelea cari cresc numai în locurile udate de roua cerului? Ierburile acelea pe care nu le poate găsi decât omul care are o mare credinţă în Dumnezeu, trebuind să treacă prin apă şi prin foc, înainte de a ajunge la ele?

– Da, copilul meu. Am să-ţi spun povestea acestor ierburi. E vorba în această poveste despre un copil în care Dumnezeu a pus duhul adevărului, care avea să-l ducă pe ultima scară a dimineţii. Dar copilul n'a mai putut ajunge pe ultimul meterez de lumină, căci după ce s'a făcut mare, diavolul a suflat răutate asupra lui şi a stins duhul din el. Dar, iedule, povestea aceasta nu-i pentru tine. Tu eşti prea mic ca să te port pe drumul ierburilor amare.

– Nu, protestă copilul vehement. Vreau să merg cu tine în ţarina ierburilor amare.

– Bine, iedule. Facă-se voia ta. Fă semnul crucii şi spune „Doamne-ajută". Incălecăm pe calul năzdrăvan. Pornim în galop sălbatec spre ţarina ierburilor amare.

– Spre ţarina ierburilor amare, jubilează copilul!

– Aşează-te bine în şea şi prinde şi tu de frâu. Vom zbura ca vântul.

– Ca gândul, complectează copilul, cu inima palpitând de bucurie.

– Să nu te sperie ropotul şi scânteile copitelor. Vom trece prin apă şi prin foc!

– Vom întinde punţi peste hăuri, irumpe copilul patetic.

– Vom escalada munţi înalţi şi vom coborî pante abrupte. Luăm cu noi buzduganul, căci ne vom lupta cu balauri şi cu smei.

– Dar cu Muma-Pădurii, întrerupse circumspect copilul?

– Şi cu Muma-Pădurii. Să nu uităm peria, oglinda şi gresia. I le vom arunca în cale.

– Să mănânce păduri, să soarbă lacuri, să roadă dealuri bătrâna blestemată, se încruntă copilul.

– Şi să nu ne ajungă. Mâine în zorii zilei vom fi la locurile udate de roua cerului, în ţarina ierburilor amare.

– In ţarina ierburilor amare, la locurile jinduite de sufletele noastre.

– Vom căuta seva ierburilor amare care vindecă ranele sufleteşti. O vom ascunde în cămara inimilor noastre şi ne vom întoarce acasă cu frunţile rourate de harul lui Dumnezeu, cu sufletele miruite de lumina veşniciei.

– Ne vom întoarce acasă cu frunţile rourate de harul lui Dumnezeu...

– Inşiră-te mărgărite...

– Inşiră-te mărgărite...

POPAS

de VALENTIN RAUS

M'am asvârlit arcadă peste timp,
Aici, o filă 'nseamnă scurt popas
O rugăciune, un imn pentru Olimp
Și poate o lacrimă, un gând, un bun rămas.

Trecui și eu ca și un sbor de corb
Prin viață, prea curând, pe-o cale sumbră
Ca mâine, sub lut voi zace orb
Pe totdeauna isgonit în umbră.

M'am petrecut așa ca apa printre văi,
Prea mult l'am vrut pe acest pământ,
Mi-am mistuit atâta viață în văpăi
Și m'am bătut destul cu morile de vânt.

Azi, fiecare Ieri demult e mort
Așa va fi și Mâine când liniștea eternă
Imi va croi din bolta lumii cort
Și luna îmi vor pune-o zorii pernă.

FRAGMENT

de *TITUS POIENARU*

Plai de munte urcă 'n sus
Prin păduri bătrâne,
Sună clopote pe oi
Și lătrat de câne.

Cai mărunți se opintesc
Sub povara stânii,
Drumu-i greu și îl cunosc
Bine doar bătrânii.

Sue bacii 'n capul gol,
Sprijiniți de bâte,
Povestindu-și întâmplări
Câte și mai câte.

Cu bujorii în obraji
Osteniți, ciobanii,
Mângâe cu glas domol
Laia și cârlanii.

Duc pe brațe mielușei
Tineri de o noapte,
Dulce-i leagănă la piept,
Le vorbesc în șoapte.

Zbiară 'n urma-le duios
Mândre ocheșele,
Iar voinicii chiue
Și vorbesc de lele.

Curg sudorile pe frunți
In spre prânzul mare,
Pân' la târlă încă-i mult,
Vremea-i de gustare.

Scot merindea din desagi
La izvor sub stâncă,
Urda-i dulce, cașu-i bun
Și voioși mănâncă.

Oile 'n pripor s'aștern
Căci e iarba grasă,
Lin se 'ntinde 'n depărtări
Codrul de mătasă.

O SUFLAT VÂNTU...*)

de VALENTIN RAUS

Moş Toader trăzni din amnar cu atâta putere încât cremenea se despică în zeci de grăunțe.

– Ia uite babă, ce pacoste!

– D'apoi atâta baiu să fie, oi dormi şi eu odată fără duhoarea tăbacului; da zi-i, n'ai face bine să te aşezi şi tu? C'o fi târziu şi bine ştii că mâine nu-i de stat pe laiță. Moşul mai încercă să găsească o scamă de iască şi un grăunte de piatră, dar nu izbuti prin întunerec.

– Babă, babă, să n'ai tu o lecuță de jar în vatră...

– Ce mai stai cu poveşti?

– Poveste, ne-poveste, dar nu m'oiu culca deodată cu găinile, – răspunse moş Toader, necăjit.

– Bine. Pândeşte tu stelele, dar să nu te aud bombăind toată noaptea că...

Moş Toader deschise uşa şi se aşeză pe prag, – nu-i era lui tocmai acum de somn. Toată ziulica a ținut în brazdă cu cosaşii, dar nu putea să-şi afle locul până nu va trage câteva fumuri.

Cosaşii îi dormeau în şură pe fân şi mai că-i venea să-l cheme pe Grigore. Aşa cum, vorbind de lup te întâlneşti cu el, gândindu-se la Grigore, numai ce-l văzu în fața lui.

– De unde ai răsărit, lunatecule?

– Din pământ moşule, – numai că nu-s de fel lunatec, ce-i cu pipa, moşule? Pare că-i stă rău fără fum.

– Bravo, băete! Tocmai mă gândeam să-ți cer un foc.

La lumina chibritului se profilau în noapte două făpturi de basm, o clipă numai şi apoi totul intră iar în umbră.

– Am fost înainte de culcare puțin prin sat, moş Toader, nici până azi nu s'a dat de urma hoților, ba mai mult, mi-a spus Vasile a Năucului că ieri noapte lui cumnatu-so i-au golit casa.

– No, nu mai spune!...

– Bade Toadere, mare lucru să intre la cumnatu lui Vasile, doară are doi câni cât smeii şi-i bărbat în toată firea de te ia groază când se uită odată întunecat.

– Spune dar, cum de au putut intra?

– Cânii nu ştiu cum de i-o ținut la respect, da zice că pe fereastră au intrat şi tot pe acolo au ieşit cu ce li s'a legat de degete. El şi cu nevasta dormeau în tindă, aşa cum îi obiceiul vara, că cine se gândea la lucruri ca acestea.

– Şi totuşi, ar trebui să ne gândim cu toții, – replică moş Toader, – că îi poate a zecea oară întâmplarea în satu aista. Şi vremea îi anume pentru tâlhari. Intuneric de te prăpădeşti ca 'n codru. Da nice Dumnezeu nu bate cu bota, ş'or lua ei plata odată...

– O fi târziu Grigoraş băete; ia să ne culcăm şi noi. Mâine să-i scoli şi pe ceilalți şi pe răcoare să-mi trântiți la pământ iarba ce a mai rămas de azi.

– N'avea grijă, moş Toader. Noapte bună!...

– Ană, dormi?

– Incă nu, – fu răspunsul înbufnat al femeii. Moş Toader nu mai luă în seamă tonul şi îi reproduse cele auzite dela Grigore. Ana nu mai

*) Din volumul: Pe lângă păcat, apărut de curând.

putea de grija hoților. De când s'au ivit în sat a și început să deretice prin casă, dar ceeace avea în gând, încă mai demult, și anume să se mute din tindă cu dormitorul, n'o făcuse.

– Toadere, n'ar fi bine să dormi tu dincolo, știi?... paza bună... și mai încet: ferește-ne Doamne.

Moș Toader nu era nici omul care să se teamă de umbra lui, nici om fără judecată. Se gândise și el la aceasta, dar, în cele din urmă, nu avea galbeni strânși în ladă. Câtă brumă și-a agonisit, a împărțit-o la fete, așa că nu înțelegea ce anume ar căuta hoții în bordeiul lui.

– Lasă babă, nu-mi mut eu culcușul cu una cu două. Și jumătate în glumă: dacă e vorba de necaz, de fugi, îl ajungi, de stai, te ajunge.

Moș Toader trase zăvorul pe ușă și dupăce se închină, se cuibări în țoale.

*

In tindă, cei doi bătrâni respirau liniștiți; sub genele grele de ani se închega planul muncii de mâine și apoi noaptea începu să cânte din fluerul visului, adormind gândurile pe iia nunții lor de argint.

Afară vântul scărmăna cu pieptenii nopții brațele răschirate ale merilor și ciocănea cu îndrăzneală în fiecare poartă. La casa lui moș Toader a găsit un oblon deschis și s'a prins în joacă cu el. Scârț... ș'apoi trif... începu nebunatecul joc, pierzându-și cadența în ecouri tălăzuite de liniștea nopții.

Se scutură salcâmii de ploaie și de vânt

Bătrânică la tors

Baba Ana s'a trezit. Avea în urechi un vâjâit ciudat. Scârrț... șuiau undeva din nou țâțânile oblonului. Ana și-a acoperit obrajii cu mânile și încet de tot a șoptit:

– Toadere, dormi, Toadere? – Apoi în urechi îi vuiră zgomote asurzitoare printre care deslușia limpede pașii... Moș Toader i-a întâlnit mâna.

– M'ai strigat? – Buf... hui ca o altă aprobare, ca o ultimă figură de joc aripa oblonului, ce pălmui încă odată peretele, ca apoi, agățată în copcii să rămână liniștită.

– Ai auzit? Au intrat pe... fereastră, Toadere, ne-au golit de haine, Maică Precistă, și Ana se agăță de mâna tovarășului de bătrânețe.

Intre vorbele femeii și zgomotele de afară moș Toader nu găsea mare legătură, dacă nu-i scârțâiau chiar atunci în minte vorbele lui Grigore, „pe fereastră au intrat și pe acolo au ieșit cu ce li s'a legat de degete".

Luă de sub masă săcurea, îmbrăcă sumanul și cu grija ce ți-o dă neprevăzutul, se strecură pe sub streașină în noapte. Moș Toader simți, mângâind toporâștea, ceva din siguranța ce o avea pe când purta ștraifurile de strajămeșter și făcea ibunguri cu feciorii printre decungurile din Gali-

ția. Ei, poate că nu numai amintirile acelea de cătană și pândar îl făceau să pășească acum încet; trăgea cu urechea să dea de rostul zgomotului care i-a trezit baba. Până la fereastra de după casă trebuia să înconjoare un perete și jumătate și acum ajunse la colțul dintâi al casei.

Ana n'a mai putut să-și omoare teama. Și-a îmbrăcat în grabă o treanță și muncită de gând, a ieșit și ea în noapte.

– Toadere! – a murmurat, neștiind încotro s'o apuce și apoi dusă de pași a mai șoptit:

– Așteaptă... măi... Toader era trecut de colțul casei și ea o luase în cealaltă parte pe lângă perete.

Cu pași repezi Ana a ajuns în fața ferestrei din dosul casei. Oblonul era deschis și... noapte beznă. Toader nu se arăta încă și Ana uitase acum și de frică și de moșneag, nu se mai gândea decât la pânzele ei. Se aburcă pe muchea bârnelor ca să ajungă la gardina ferestrei, apucă cârligul oblonului cu o mână, dar... să fi fost atât de slabă? ori...

Moș Toader adulmeca în noapte umbra din fața ferestrei, sângele îi duduia în vine și pălmile i se cleștară pe coada săcurii. Umbra era pe muchea bârnelor, după cum o simțea el și bâjbâia încet. Mai încet se târa Toader, doi pași, un pas, gata. Iată-l la spatele umbrei.

– Feșnicu și grijania ta, 'ț arăt eu țâe!... Umbra a căzut la pământ.

– O suflat vântu... Toadere! și Ana mai suspină: Să nu faci poznă...

Toader a înlemnit, săcurea cobori încet pe dupii de iarbă și era curată, coborîse din înălțime atât de încet că n'a fost în stare să tae un fir de iarbă. Undeva se auzea cântecul unui cocoș. Toader a luat din mâna Anei cârligul și l-a pus pe fereastră ș'apoi a cărat-o în pat s'o oploșească. Ușa dela tindă a rămas deschisă și când în zori Ana căscă ochii întrebători, moș Toader dădu din cap:

– „O suflat vântu" – și își făcu cu teamă cruce.

STAU IN PRAGUL APEI

de TITUS POIENARU

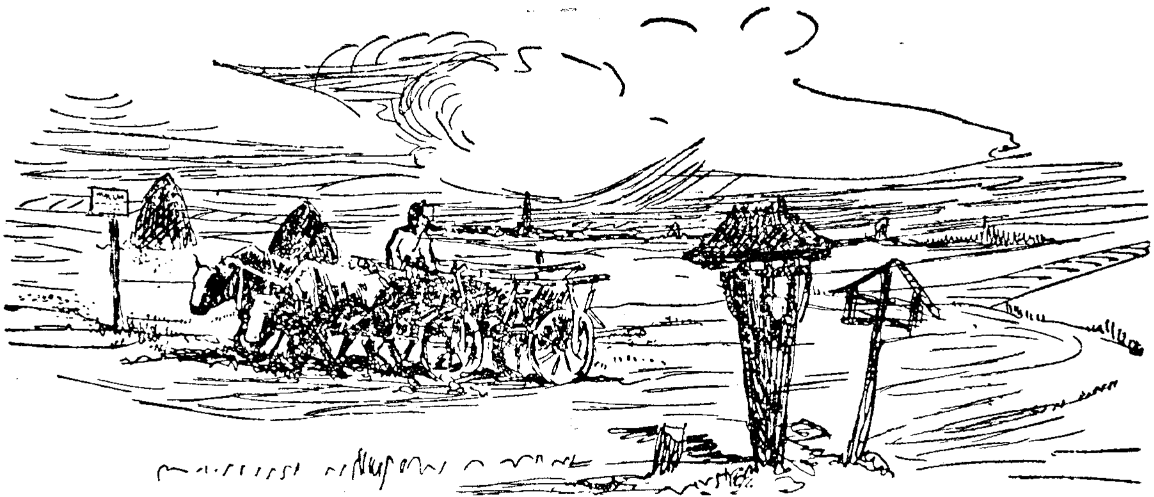
Stau în pragul apei azi,
Numărându-i undele,
Dănțuesc cu pașii lor
Și le 'nsemn secundele.

Una câte una fug
Și își pierd mărgelele,
Cum aș vrea ca 'n versul meu
Să le prind inelele...

Saltă 'n jocuri de oglinzi
Și își duc cărările,
Râd în diminețe blând,
Plâng în vaduri serile.

Veșnic în spre alte zări
Își unduie pletele,
În spre alte lumi de gând
Își perindă cetele.

Stau în pragul apei și-mi
Duc în unde-i zilele,
De tristețea sorții lor
Mi se umplu filele.

STRIGOIUL

de CORIOLAN DRAGOMIR

Plouă, mereu plouă de două zile. Picurii se izbesc de pământ într'un râpăit monoton, dând impresia, că mii de mâini nevăzute bat darabane pe toate gamele. Apele văilor umflate, se prăvale de pe dealuri cu un muget clocotitor. Iar vântul trecând prin codru, scutură creştetele stejarilor bătrâni, voind parcă să-i facă atenţi la doina lui: tristă, plină de suspine, nostalgică...

Stau la masa de scris singur, ascultând simfonia ploii şi'n singurătatea mea, îmi apare în memorie - fără să vreau - istoria vieţii triste, a lui Ilieş.

Primul pe care l'am cunoscut la venirea mea în comuna C. a fost Ilieşu Heghierului. Un ţăran de statură mijlocie, roşcovan, pleşuv puţin pe creştet. Dela început am remarcat neliniştea ochilor lui de un albastru spălăcit. A doua zi deja după sosirea mea în comună, m'a însoţit la biserică, asistând la sf. Liturghie. De-atunci încolo apoi, venea des la biserică pentru a asista la liturghii, dar mai mult pentru a se mărturisi şi cumineca. Excepţie dela această regulă făcea numai atunci, când îndemnat de nevoile traiului, se ducea la lucru departe (în ţeară) pe 3-4 luni. M'a mirat mult viaţa lui atât de curat spirituală, care era, pot să spun, o raritate chiar şi 'n „Ţeara Ovaşului" deşi acolo Dumnezeu, Maica Sfântă şi biserica se iubesc şi se cinstesc într'un mod deosebit.

Vorbind apoi într'o zi cu un bătrân venerabil din comună, am adus vorba şi despre Ilieş, dând a 'nţelege satisfacţia mea, că în comună am un credincios cu viaţă atât de exemplară. Bătrânul mă asculta dus pe gânduri şi-mi răspunse în urmă: Apoi de... săracu Ilieş ar prăbălui şi el bietu să scape amucum de zbiciu ce 'l bate... La întrebarea mea mirată că ce zbiciu îl bate? i-mi răspunse tărăgănat. D'apoi... pântru tată său... că... aşe 's coconii, nu au grije de părinţi cari-i mor! Numa dacă ajung la oarice bai, atunci le fac tete, da... atuncenică ii târziu. Şi mai mirat îl întreb: Da ce vină poate avea acest om pe care eu îl cunosc ca cinstea personificată? De, că el multe n'o făcut, numa n'o 'mplinit ce i-o poruncit tătâne-său pă patu morţi... da făcut'o tată său în locu lui bugăte... Da placă numa l-a întreba pă iel, că spunei-a iel la domnu tete! Intrigat de răspunsurile acestea sibilice, abea am aşteptat ocaziunea să mă întâlnesc cu Ilieş pentru a-l întreba.

Ocaziunea nu s'a lăsat mult aşteptată, căci chiar pe a doua zi după convorbirea avută cu bătrânul, l'am întâlnit la biserică, venind să se mărturisească. După terminarea liturghiei l-am invitat să stăm puţin de vorbă şi Ilieş a primit. Ne-am aşezat pe iarba din cimitirul bisericii, la umbra unui nuc bătrân, apoi fără să fac multă introducere l-am întrebat deschis. Uite Ilieş spune-mi sincer, ce apasă pe sufletul dtale? Ilieş şi-a aruncat spre mine ochii săi neliniştiţi, fulgerându-mă cu o privire plină de durere. In urmă întorcându-şi ochii spre zidul bisericii îmi răspunse frământând nervos cu mâna un fir de iarbă zmuls de lângă el. Am fo gata io să spui de mult la domnu preut că ce 'i cu mine, da mi-o fo oarecum de domnu. Da gândit 'am io că a auzi domnu dela alţii.

I-am răspuns: chiar aceasta e, că nu am auzit nimic din care aş putea judeca ce e cu dta. Ilieş aruncă firul de iarbă mototolit şi înălţând din umere răspunse: Apoi dacă n'o auzit domnu, spunei-oi io la domnu dară... şi privind cu ochii ficşi zidul bisericii, urmă cu vocea monotonă.

Tata o fo gornic pă ţarină hăt mulţi ai. Apoi placă a şti cum îs tisturile satului, s'o cam ocupat cu pălinca... Că docăle o vacă o făcut pagubă în bucatile oarecui, de altă oară caii slobozi s'o băgat unde n'o fost slobod, apoi la împăcarea pagubi gornicu tă de faţă a trăbuit să hie. Ş'apoi şi atuncenică ca amu împăcările tă cu aldămaşuri să făceau. Aşa şi-o petrecut el vremea lui tă cu hostine [1]) şi pă drept şi pă nedrept; bat să culca, bat să stârnea.[2]) Dela o oară apoi numa n'o fo modru, o picat la pat beteag, că bagseamă l'o copt în lontru atăta băutură. Apoi cum s'o 'ndemnat a zăcea nici nu s'o sculat altu veac. Inainte apoi de ce ar hi murit, m'o chemat pă mine lângă iel, la pat – că cu noi trăia în casă că mama o fo murită de mult – şi mi-o îs. Au ce? io amu sânţăsc că oi muri! Apoi multe tete le-am făcut şi io. Da tu, după ce oi muri io, vinde vaca şi plăte pântru mine într'o lună după ce oi muri io la 2 sărindare şi să faci şi pomene multe. Da de nu-i fa cum iţi zic ţi-a hi cătran viaţa, că io oi vini şi din groapă înapoi şi de nu-i fa, tu în grajd marhe nu-i ţine că tete ţi-or peri şi atăta oi umbla pă capu tău până ce te-oi nimicii cu tătu. Auzitu-m'ai? Auzit zic io. Noa, dară face-i cum am spus? Face! zic io iară...

Apoi nu s'ompins multă vreme şi tata o murit. Dacă o murit, numa ce-i hazná, l'am îngropat cinstit, parte ca pă on tist[1]).

Şi tete ar hi fost bine, de baiu şi de silă omu nu scapă'n veec. Io mi-am adus aminte de ce o fo îs tata cu treaba sărindarilor, da tăt am amânat că dă-i pa, că fa'om. Apoi aşe o trecut vreme: docăle n'am avut bani, de alta dată mi-o fo oarecum să vând vaca, că o fo un iosag fără de seamă de bun.

Ce ţi că la o lună pont, noaptea cum dorm în pat lângă fereastă, da numa mă trezăsc că oarecine ciocăne în ie. Atuncenică şi aud glasu tati cum ghiersuie de-afară. Da mă Ilieş! da ce mi-ai făgădit aşa ai plinit? noa, nu-i nimic. Amu numa te griji, că io oi plini ce am făgăduit!... io mă uit pă fereastă afară, iera lună da nu văd pe nime şi atunci fără de seamă m'am crâncenit. O scol pă boreasă şi ii spui şi iei ce-o fo, da ie ca muierile imi tă ceatără că am visat şi în vis mi s-o năzărit aiasta treabă, atăta dint'atăta că mă culc iară. Apoi o trecut aceie noapte şi cealaltă zi, da pă a doua zi vaca ce bună o pierit fără să hi avut bai. După alte două zile mi-o mai pierit încă doi junci buni, ce i-am mai fost avută, unu după altu. Amu atuncenică am fo ştiută io că ce-i baiu, da şi de nu ştiai, mi-o vinit socrii şi mi-o spus că de vo câteva nopţi în şir, când potoală lampa, tata vine la iei şi după-ce să aşează pă laiţă, după masă, le spune câte tăte. Că să deie pomană pântru sufletu lui că multe nedreptăţi o făcut şi că să roage pântru iel că'l ard blăstămurile oaminilor. De mine iară spune că marhele mele tete or pieri şi că m-a nimici. Io câci am auzit am şi luat bani împrumut şi m'am dus la sf. mânăstire şi am plătit sărindarele. Aici oftând Ilies, făcu cu dreapta un semn disperat. Da o fo târziu, că tata so fo făcut strâgoi! Plătit-am io apoi nu ti teme cele 2 sărindare şi cu 40, da tete o fo fără hazná. Dela o oară apoi nu s'o mai arătat la socrii, da io pântru aceie tăt îl sâmţăsc că tăt în urma mea calcă. Ori când cumpăr oarice marhă, la mine 'n grajd

[1]) Petreceri.
[2]) Se scula.

[1]) Oficiant.

Vrăjitoare

trebe să piară, aşa că io zolesc şi lucru cât patru, da lucru în zădar; că la nimic nu mă pot apuca şi ştiu – termină Ilieş – că atâta a umbla pă capu mieu pănă m'a nimici het!...

Am încercat să-l debarasez de coşmarul ce-l apăsa, întrebuinţând toată elocvenţa mea, am observat însă că toate sunt degeaba. Credinţa lui în strigoiul care-i strica fericirea, umblând să-l nimicească, era atât de înrădăcinată în el, încât nu era putere omenească să-l trezească la realitate.

In urmă n'o mai umblat aşa regulat la biserică şi precum îmi spuneau vecinii lui, stătea zile'ntregi par'că aiurit, muncit de gânduri. Nu multă vreme a petrecut în starea lui aceasta. Intr'o zi întunecată cu ploaie, cum şedeam la masa de scris, aud că cineva mă grăieşte dela spate. Uitându-mă 'ndărăt îl văd pe Ilieş ai cărui ochi injectaţi în sânge îmi confirmau deznodământul tragic la care-am prevăzut că va ajunge.

Fără să-mi fi dat răgaz să-i răspund, Ilieş îmi vorbi cu voace, ţipătoare, stridentă: Amu's gata dom' preut! Amu numa de apucat drumu la Sighet la casa bolunzilor şi ştiu că n'oi mai vini înapoi. Aivă grije dară domnu de cei 3 coconi a miei! că de mine nu-i bai că oi peri! da batănic' l'oi întâlni şi oi pune mâna în grumaz la cela ce o is că mi tată. Da n'o fo tată c'o fo hiară! şi'n focul vorbelor repezi, făcu stânga'nprejur cu iuţeala unui titirez, fugind pe drum şi urlând cât îi ţinea gura: M'o nimnicit strâgoiu! strâgoiu!... strâgoiu!...

Oamenii l'au prins pe nefericitul de pe hotar şi l'au dus la Sighet, de unde a venit ştirea la câteva luni că a murit.

Au trecut ani de-atunci. Coconii lui sunt mărişori acum şi precum spun cei ce-i cunosc, sunt harnici şi cu frica lui Dumnezeu. Văduva lui Ilieş iar, face – din ce poate – pomene pentru soţ şi pentru socru...

De-şi au trecut ani de-atunci, când e vreme 'ntunecată cu ploaie deasă şi repede. Când văile pline de apă rostogolesc valuri mari mugind în clocot, par'că aud din nou voacea stridentă a lui Ilieş, strigându-şi nefericirea: M'a nimicit strâgoiu! strâgoiu! strâgoiu!...

Flăcăi din Ţara Avas-Oaşului

J. P. Morgan „întemeietorul de imperiu“

de RADU CUCUTĂ

Matematicianul bancher J. P. Morgan reuşise să „organizeze“ aproape toate căile ferate din U. S. A., care aveau oarecare valoare, crease trustul oțelului şi cea mai mare societate de navivagie din lume. Retrăgându-se din afaceri, a lăsat fiului său (cu acelaşi nume) nu numai o avere uriaşe, ci şi un nume temut şi admirat de toți aceia care îi priveau realizările economice şi îşi aminteau de binefacerile lui: colecții de opere de artă, întemeieri de spitale, sprijinul acordat universităților şi chiar şi statului.

J. P. Morgan fiul se strădui să meargă pe urmele de mărire ale părintelui său. Deoarece tatăl „organizase“ în mare viața economică americană, fiul îşi îndreptă privirile dincolo de Oceanul Pacific şi se strădui să „organizeze“ viața economică de pe cea mai mare piață economică a lumii: piața chineză, asigurând astfel dominarea dolarului american asupra acelei părți a globului. Strădania a reuşit în parte. Deaceea J. P. Morgan fiul avea să fie numit „întemeietorul de imperiu“. Dar după cum organizarea vieții economice interne nu se făcu fără ca Morgan să se izbească de interesul mulțimilor, la fel şi organizarea externă, oricât de pacinică voia să fie, Morgan n'o putu realiza, fără ca fapta lui economică să nu ajungă a fi motiv de războiu în oceanul zis Pacific.

J. P. Morgan „întemeietorul de imperiu“ s'a stâns, de curând, la aceeaşi vârstă ca şi tatăl său: la 76 de ani, însă din aceşti ani – spre deosebire de tatăl său – nu şi-a închinat nici unul operelor culturale.

*

Tatăl, matematicianul organizator, reuşise să-şi impună părerea în multe sectoare ale vieții economice, totuşi valurile acelei vieți trecură adesea peste biroul dela care conducea bancherul. Criza economică ce izbucni la 1907 a dus la prăbuşirea multor întreprinderi şi deoarece Morgan era reprezentantul tipic al bancherilor, asupra lui a fost aruncată vina cea mai mare pentru izbucnirea crizei. J. P. Morgan va fi înfruntat cu liniştea-i obişnuită învinuirile, căci, după părerea unui istoric elvețian, „nimeni n'a făcut mai mult decât el, pentru înlăturarea anarhiei din viața economică“.

Trecând cu bine peste criză, Morgan se pregătise pentru o încăierare supremă, aceea cu Rockefeller. Dar curând şi-a dat seama de marea risipă de averi şi energie produsă de această luptă, de aceea cei doi uriaşi şi-au întins mâna în ultima clipă: Fiul lui Morgan a cumpărat un pachet de acțiuni ale băncii Rockefeller şi a fost primit în direcțiunea acelei bănci. Astfel se organiză sub formă aproape desăvârşită „trustul banului“. Morgan putea fi mulțumit de această încununare a operei sale.

Dar în aceeaşi măsură crescu îngrijorarea mulțimilor peste care turnurile de aur îşi aruncau umbrele lor tot mai întunecate.

Pentru ca să se poată stabili partea de adevăr din învinuirea ce fu adusă lui Morgan pentru izbucnirea ultimei crize şi pentru ca statul să poată apăra mai uşor interesele marelui public, parlamentul a trimis în 1913 o comisie (comisia Puio) ca să cerceteze registrele diverselor firme. De teamă, unele firme au dat foc registrelor. Dar în flacără nu s'au mistuit şi faptele tăinuite.

Ce i-a fost dat comisiei Puio să descopere la banca Morgan, a uimit şi pe Americanii, nu

prea ușor de scos din sărite. In afară de întreprinderile unde era singură stăpână, banca Morgan, împreună cu banca Rockefeller, avea capital investit într'o serie lungă de întreprinderi. S'a putut stabili că în total Morgan și Rockefeller aveau pe atunci interese în 112 societăți, toate împreună dispunând de o avere de 22.250,000.000 dolari. Singuri tovarășii lui Morgan dispuneau de 10 miliarde dolari. In toate aceste societăți cuvântul lui Morgan trăgea greu în cumpănă și din toate aceste societăți Morgan își avea venitul său. Morgan își spunea cuvântul prin persoanele trimise de el spre a-l reprezenta în direcțiunea acelor societăți, iar venitul îi venea în urma acțiunilor ce le cumpărase dela societăți. Deobiceiu cumpărarea de acțiuni și trimiterea de directori era reciprocă, în felul acesta se realiza cointeresarea. Astfel s'a ajuns la raporturi complicate și tainice, la organizațiuni uriașe, cum era și aceasta în fruntea căreia se găsea banca Morgan și care îngloba aproape toate ramurile vieții economice: bănci și societăți de asigurare, industrie și mine, căi ferate și societăți de transport maritim, case de comerț și uzine electrice etc. Ne putem face o idee de ce reprezintă cele 22 miliarde ale acelor societăți, dacă ne gândim că după războiul mondial trecut, planul Jung a stabilit despăgubirile de războiu ale Germaniei la 2 miliarde de dolari.

In 1913 comisiunea Puio și-a publicat raportul în pragul venirii la presidenție a lui Wilson, care a luat foarte în serios problema bancară și avea de gând să vină în ajutorul cetățenilor celor mulți, strângând puțin în chingi aceste întreprinderi ciclopice. Războiul care a izbucnit, a dat alt curs preocupărilor lui Wilson.

Matematicianul organizator Morgan, mort la Roma în 31 Martie 1913, nu avea să vadă ce posibilități de câștig a deschis primul războiu mondial băncii sale, el avea să închidă ochii amărît de lupta care a trebuit s'o ducă cu Teodor Roosevelt. Amestecul tot mai stăruitor al statului în socotelile trusturilor create de el, l-a umplut de melancolie. Cu acest Morgan s'a stins poate cel mai întreprinzător bancher al lumii.

*

La începutul veacului al douăzecilea, cercul marilor capitaliști americani a fost cuprins de anglofilie în foarte mare măsură. Acești aristocrați ai aurului au început să-și cumpere dela nobilii scăpătați englezi titluri vechi de noblețe, au cumpărat și castele cuprinse de muschiu și iederă și le-au și dus peste ocean. Uneori și-au căsătorit fiii și fiicele cu descedenți de-ai nobililor vestiți altădată, iar tinerele perechi s'au mutat în castele cu un lustru de vechime nobilă. Pentru aristocrații aurului american, Anglia a ajuns, în acest fel, o a doua patrie.

Izbucnind războiul, aliații și-au dat toate silințele ca să atragă America de partea lor. Pentru atingerea acestui scop, noua aristocrație anglofilă și banca Morgan – care întreținea vie tradiția originii sale engleze – avea să le fie de mare ajutor. Dar farmerii de pe ogoare, muncitorimea din fabrici și ceilalți locuitori umili din orașe nu-și prea dădeau zor să plece în tranșeele din Europa. Președintele Wilson voia și el să mențină țara în afara conflictului, și a îndemnat pe cetățeni să țină o zi de rugăciuni pentru pace. Dar bancherii voiau altfel și au reușit. Voiau războiul cu toate că nici în epoca de neutralitate nu s'au putut plânge că fabricile le-au rămas fără comenzi. I. P. Morgan fiul a declarat în fața unei comisiuni că în timpul neutralității Americii, firma sa a mijlocit, pentru aliați, cumpărături în valoare de 3 miliarde de dolari, iar comisionul de $1^0/_0$ i-a adus 30 milioane de dolari câștig.

Nicio mirare că reprezentantul politic al uriașei întreprinderi Morgan a declarat în 1915: „E în interesul Americii ca războiul din Europa să țină mult, căci în felul acesta America din țară debitoare față de Europa ajunge țară creditoare".

Perspectiva intrării în războiu a Americii

Statuie în America de Sud: Iisus Hristos

ridica și perspectivele comenzilor de armament la sume de tot grase. De aceea pe lângă îndemnurile sentimentale, posibilitățile mari de câștig i-a făcut pe bancheri să miște toate pietrele, doar va porni și America pe panta războiului.

Presa, care depindea de băncile lor; universitățile, susținute cu fondurile lor; miniștri, reprezentanți ai intereselor uzinelor lor, totul s'a mișcat. Lamont, „ministrul de externe“ al trustului Morgan, va și spune-o mai târziu: Am făcut tot ce ne-a stat în putere ca să ajutăm victoria aliaților. La începutul neutralității presa și profesorii au protestat că submarinele germane, prin scufundările lor, jignesc principiul sacrosant al libertății absolute a mărilor. Dar publicul n'a văzut vreo primejdie de moarte în această jignire, ci mai degrabă bănuia că submarinele pun piedeci afacerilor grase ale marilor bancheri și industriei americane. De aceea predicatorii schimbară deviza și s'au străduit să aprindă schinteia de ideal ce mocnește în orice suflet omenesc. Au spus de data aceasta: „Să mergem în Europa și să luptăm, ca să apărăm idealul democratic. Luptând împotriva autocraților, vom da lupta care va înlătura pe veci, grozăviile războiului din lume!“ Și cuvântul acesta a fost ascultat. Mulțimile americane au pornit la luptă având în fruntea lor un steag idealist.

Războiul pornit deschidea o nouă epocă de aur pentru marea industrie și mai ales pentru trusturile Morgan. Comenzilor venite din Europa dela aliați li s'au adaos imediat comenzile uriașe ale statului american. Marii bancheri nu se temeau de nimic mai mult decât de pace. Câștigul lor din războiu se putea exprima ușor în cifre, câștigul Americii, pentru sângele vărsat, a fost mai puțin palpabil. Totuși am fi nedrepți dacă am spune că țara nu a câștigat nimic în urma crâncenului războiu: de atunci a început centrul civilizației să se deplaseze din Europa spre America.

*

Venind pacea (1918) și odată cu ea încetând comenzile de războiu, Morgan își inteți puterile pentru cucerirea piețelor din Extremul Orient. Industria americană vindea multe mărfuri, încă din veacul trecut, prin insulele Pacificului și în porturile Chinei. Industria americană, mărită în timpul războiului, avea nevoe de piețe noi. Țări de cucerit nu mai erau, iar ideile veacului al XX-lea nu mai permiteau transformarea țărilor în colonie. Trebuiau folosite metode noi de cucerire. Imperialismul american nu va avea deci în frunte un amiral cuceritor prin foc și sânge, ci un aristocrat al banului, care se va strădui prin mijloace bancare să câștige pentru comerțul american cea mai mare piață din lume: China, cu cei patru sute de milioane de clienți ai săi.

Banca Morgan încerca să prindă rădăcini prin împrumuturi acordate guvernelor în China (50 milioane dolari în 1911), în acelaș timp întreprinderea lui Rockefeller („Standard Oil“) se nizuia să-i facă pe Chineji să folosească luminatul cu petrol și de aceea Rockefeller a împărțit gratuit zeci de milioane de lămpi, iar Singer își plasa mașinile lui de cusut. Toate acestea erau un semn al expansiunii americane, care se resimțea și în ultimul sat chinez. Dar cucerirea pieții chineze nu era lipsită de unele greutăți, căci bancherul și industriașul american se izbea, în China, de bancherii și industriașii tuturor țărilor, dar mai ales se izbea tot mai des de îndărătnicul Japonez, care dădea mereu din coate să-și facă loc. Dar prea mare era ispita pentru marii capitaliști americani pentru a nu face totul ca să cucerească uriașa piață chineză.

Bancherii și fabricanții americani au primit însă sprijinul politic al Casei Albe. In interesul Chinei, dar și în interesul lor propriu, Statele Unite susțineau China în fața acelora care voiau să-i sfâșie unitatea și să-i încalce independența prin tratate care de care mai umilitoare.

Politica Statelor Unite în China a fost aceea cuprinsă în formula „porți deschise“. Această politică s'a impus la conferința din Washington (1921) prin tratatul încheiat între cele nouă puteri. „Porțile deschise“ asigurau juridicește posibilități egale pentru cele nouă puteri semnatare, în comerțul lor cu China. De fapt însă acest tratat asigura posibilitățile cele mai mari pentru finanța și industria cea mai puternică, pentru cea americană. Japonia și-a dat seama în curând de aceasta și și-a pus în gând să trântească rând pe rând porțile în fața finanței americane. Inceputul se făcu în 1931 prin cucerirea Manciuriei. Prin acest început de cucerire, Morgan își vedea planurile primejduite. Dl *H. L. Stimson,* ministrul de externe de atunci al Statelor Unite a declarat că nu recunoaște cucerirea. Dl Stimson, care avea strânse legături cu bancherul Morgan, ar fi mers și mai departe, căci casa Morgan dorea, de pe atunci, îmblânzirea Japoniei. Bursa și ministerul de externe s'ar fi înțeles în planurile lor, dar Anglia și Franța nu s'au lăsat convinse de banca Morgan, pentru a porni războiul împreună împotriva Japoniei. De altfel și de data aceasta opinia publică americană își arătă dorința ei de pace.

In Statele Unite părerea maselor înrâurește foarte puternic hotăririle Casei Albe. Unele inte-

rese mai îndepărtate ale țării și interesele foarte apropiate ale bancherilor ar atrage Statele Unite spre continui acțiuni de expansiune. Pe de altă parte opinia publică, orientată mai mult după țeluri apropiate, a dorit vreme îndelungată să rămână departe de frământările altor continente. De aici dibuirile din politica externă a Statelor Unite până acum de curând.

„Statele Unite încearcă astfel să împace ceeace nu se poate împăca, pentrucă ele trebue să intervină, fără a interveni, să se ocupe de chestiuni internaționale, fără să recunoască acest fapt.

...De aceea... reprezentanții intereselor americane fac pretutindeni în așa fel ca să li se simtă greutatea, dar o fac într'un mod care să-i îndreptățească să poată spune că n'au făcut nimic, că ei nu s'au amestecat".

Știind foarte bine că în urma presiunei opiniei publice politica guvernului american nu poate fi decât pacinică, Japonia și-a început seria cuceririlor.

Neputând fi deslănțuit războiul împotriva Japoniei, Dl Lamont, reprezentantul lui Morgan a declarat: „In fața amenințării din extremul-orient, răspunsul Statelor Unite nu poate fi altul decât ajutorarea Chinei naționaliste". In 1941 banca Morgan a dat Chinei un nou împrumut de 80 milioane dolari.

Acești dolari, trimiși de Morgan, erau meniți să ajute o țară ce se găsea în războiu pe viață și pe moarte împotriva vecinului agresiv. Din America mai veniră dolarii și în alte rânduri, atunci cu ei s'a adus îmbunătățiri în administrația țării, s'au făcut școli, drumuri și spitale. Dar nu numai dolari și mărfuri neînsuflețite au venit din țara cea bogată, ci și medici, învățați și preoți. Altădată preoții veniți din Europa erau singurii preoți creștini în China, în ultimii ani preoții americani au ajuns să aibă ei înrâurire mai mare. Mareșalul Ciangkaișek e și el de religie metodistă (americană). O mulțime de tineri începură să plece la studii în America, după cum în veacul trecut plecară Japonezii spre Europa. Viața materială și spirituală a Chinei s'a legat deci tot mai strâns cu America și aceasta se datorește în mare măsură lui Morgan, de aceea bancherul mort de curând a fost numit, poate pe drept cuvânt, „întemeietorul de imperiu".

Dar deasupra acestui imperiu din răsăritul îndepărtat, după 1930 se îngrămădeau nori tot mai întunecați și tot mai încărcați de fulgere gata să țâșnească. Din când în când se mai făcea puțină lumină, aceasta mai ales când furtuna izbucni deasupra Europei. Dar liniștea de un moment din China nu putea înșela pe nimeni, era liniștea premergătoare prăpădului celui mare.

In timpul acesta marii industriași americani știau că în curând vor primi iarăși comenzi pe care abia vor fi în stare să le prididească. Presa și universitățile erau iarăși în fierbere. Reprezentantul băncii Morgan declară în 1941 că e „dușman de moarte" al unei păci bazată pe compromis. Devize războinice fură răspândite repede prin cele mai mari ziare și cele mai răspândite reviste din America, de sub influența casei Morgan, prin universitatea „Harvard", universitatea „Jale", sprijinită de Morgan și Rockefeller etc.

Și lucru de mirare: Antagonismul dintre matematicianul organizator Morgan și Theodor Roosevelt s'a uitat, după cum s'a uitat și tensiunea dintre „întemeietorul de imperiu și Teodor Roosevelt". Ministrul de războiu al președintelui Roosevelt e acum dl Stimson, exponentul cel mai cunoscut al băncii Morgan, iar *Stettin,* alt reprezentant al aceleiași bănci, e încredințat cu îndrumarea materialului de războiu spre diverșii aliații. Dar faptul acesta peste ocean nu miră pe nimeni: Peste ocean lumea gândește că într'un războiu ca acesta, în care se ciocnesc nu numai însușirile sufletești ale neamurilor, ci și produsele industriei celei mai evoluate, nimeni nu ar putea îndruma mai bine producția de tancuri, tunuri, avioane și crucișetoare, decât tocmai persoanele cari și-au dovedit în timp de pace puterea de creare și organizare, în producerea de tractoare, avioane, locomotive și vapoare.

Dar dacă în cele două războaie mondiale banca Morgan a fost nestrămutat de partea Angliei și mereu pentru o intervenție cât mai activă, care-i asigura comenzi uriașe, nu putem crede că războiul de azi e o simplă repetare a războiului trecut. Factori noi și importanți s'au adaos în albia istoriei în răstimpul celor două războaie. Și banca Morgan a trecut, între timp, prin încercări grele.

La izbucnirea primului războiu mondial banca Morgan avea o avere de peste 30 milioane de dolari și această avere a crescut, până la 1928, la 118 milioane dolari, însă până la 1936 averea băncii scăzuse la 44 milioane dolari. In schimb puterea statului a crescut enorm. Dovadă sunt și desele anchete parlamentare, care au vânzolit registrele bancherului, dovadă sunt legile cari limitează beneficiile de războiu și noua ordine economică și socială introdusă de Roosevelt, pentru înfrângerea crizei economice și sociale de după 1928, în fața cărora toți bancherii au rămas neputincioși.

CRONICA PLASTICĂ

CAROL PLEȘA

Ochiul liber al amatorului de frumos a găsit prilejul în recenta expoziție de pictură și sculptură a dlui Carol Pleșa de a se strecura în intimitatea unei lumi vădit cerebrale, fiindcă această lume ne-o proectează artistul în lucrările sale sbuciumate. Sau ce altă interpretare s'ar putea da picturii ori sculpturii sale de către un profan iubitor de forme cuminți, decât aceea a unei continue neliniști de a ieși din stereotipul consacrat de aezii culoarei sau pietrei? Singular – pentru a fi autentic? – vom găsi o seamă de concepte stranii, cari pot oferi unui inițiat comprehensiuni adânci în problematica sculpturii, de pildă. Florile dlui Carol Pleșa vor rămâne, însă, pentru plebea circumspectă, imaginea ruinii, a părăsirii înfrigurate a vieții, a dezolării fără leac. Cei doi „Hristoși" sculptați în lemn rămân unici, fiindcă au fost răstigniți a doua oară, cum numai o închipuire îndrăzneață ar fi conceput. E poate drama cerebrală a acestui artist de a ieși din forma programatică, de a se pierde în legenda creației, de a se depărta de public prin cutezanțe și paradoxe. Și totuși în lucrările în care spiritul de declanșare cedează „cumințeniei" artistice, totul se integrează firesc într'o linie sobră și clasică. Astfel îl găsim masiv și veridic în sculpturile: nr. 4 (Nud șezând, în alabastru); 6 (Nud, în alabastru); 7 (Inger, în lemn); 9 (Sf. Gheorghe, în gips); 10 (Martir, în lemn); 11 (Inger șezând, în alabastru); 12 (Țărancă, în alabastru) și 13 (Nud, în gips patinat cu verde de cupru) și mai ales Femeia cu Crucea și Femeia cu Biblia (în lemn). E aci toată rezonanța amplă a unei concepții puternice, unde artistul poate deveni la un moment dat demiurg de lumi aladinice. In aceste lucrări și în multe altele, poate în toate gravurile în tuș, l-am admirat pe artist, fiindcă l-am înțeles. Ori arta adevărată nu poate fi opacă minții umane. Mai mult. Ea nici nu poate produce contradicție cu adevărurile etern valabile, acestea îi definesc și-i precizează sensul.

Și ochiului nerătăcit în subsolul tematicei și care pretinde o încântare imediată, o trăire directă a emoției artistice, nu i se poate imputa această dorință sănătoasă de a înțelege motivul care-l determină să ia o atitudine de admirație sau refuz.

Se va zice că arta, de orice natură ar fi, nu e un bun comun și foarte puțini sunt chemații ei... Că „amatorul de frumos" n'are decât să discute cum vrea obiectul expus privirilor, el, artistul, rămânând și pe mai departe în faimosul turn de ivoriu. Dar dificilul spectator, cerând să i se dea puterea să și înțeleagă, nu cere prin aceasta să i se ofere ceva ieftin, care să contrazică individualității creiatoare. Nu i se cere artistului să lucreze pentru gloriola de o zi, numai spre a satisface mulțimea laică.

Dl Pleșa, care e un rafinat în știința ambelor arte, are meritul rar de a fi imprimat lucrărilor sale egidă proprie și de a pune puțin pe gânduri pe amatorii anonimi, cea mai periculoasă specie.

Realizările d-sale nu sunt deloc expresia facilă șablonizată pentru a impresiona numericește. Din contră, e evidența clară a unui sbucium metafizic la care, fatal, nu vor putea participa toți în aceeași măsură. Prin expoziția recentă s'a impus cu o temeritate demnă de reținut, făcând din arta sa o confesiune plină de enigme.

e. m.

C. Pleșa: Femeia cu Biblia

VITRINA CĂRȚII

CRONICA LITERARĂ

Valentin Raus: PE LÂNGĂ PĂCAT. Editura Românească din Ardealul de Nord, 1943.

Cronica noastră literară are rarul prilej de a prezenta cititorilor săi apariția unui volum de nuvele în lumea scrisului românesc de aici. Zicând „nuvele“ ne gândim la înțelesul nefalsificat al acestui gen, la care Ardealul de totdeauna a participat cu rezonanțe adânci, creindu-și o matcă de o autentică și specifică inspirație. In albia aceasta, în care și-au mânat marii noștri nuveliști elanurile creiatoare ale spiritului, un tânăr, până ieri necunoscut, pleacă, în căutarea vechilor isvodiri, cu urechea aplecată spre sufletul doinitor al țăranului român. Se părea, pentru o clipă, că vatra caldă și îmbietoare a acestui suflet, e pe punctul de a fi uitată, rămânând privilegiul unei mature generații.

Despre criza nuvelei s'a scris de nenumărate ori, fiind explicată în diferite chipuri.

Şi totuşi, nuvela românească continuă să existe, să ne gândim numai la marele artist şi maestru al ei, dl. Victor Papilian, care a deschis acestui gen un drum revelator, echivalent cu o adevărată şcoală. Fără îndoială, contribuția acestui *cititor de suflete* lângă care au mijit şi s'au înălțat atâtea tinere talente, va rămâne în istoria literaturii şi ca o pagină de mistică creştină chiar dacă sub acest cer n'ar fi prins contur decât splendida povestire „Iată marfa, stăpâne“.

A scrie despre un nou nuvelist pornit pe urmele inspiratoare ale unui Pavel Dan, e a face analogii şi a stabili influențe. O vor face aceasta *criticii cu caftan*. Talentul real pe care dl. Valentin Raus ni-l dovedeşte cu volumul său de nuvele, e discursul unei tinereți care trece de sensul ei comun, legând în religioasă simțire fire de tort rupte, atât de scumpe nouă, fiindcă de ele anină zarea satului din care am plecat, ireversibil.

Spre această zare, a satului transilvănean, se simte chemat tânărul nuvelist şi avem fericita dovadă a acestei chemări, aproape toate povestirile sale fiind expresia participării directe cu mediul descris. Astăzi, când satul, această realitate salvatoare, relicviar de tradiții sănătoase, începe să fie părăsit ca motiv de plăsmuire, întoarcerea spre această poziție cuprinde în sine ceva din restabilirea unui echilibru atât de necesar expansiunilor noastre literare...

Satul dlui Valentin Raus e un univers mic, cu oameni prea buni sau prea răi, în ciocnirea cărora rareori ies învingători ultimii. Chiar şi pentru aceştia, cititorul e adus în situația de a avea sentimente de înțelegere umană (Pe lângă păcat, Muta, etc).

In structura nuvelelor sale nu vom întâlni nicio ciudățenie, nicio notă de fantastic. Autorul nu subordonează personagiile conflictelor sale subiective, nu le îmbracă în lirism şi ținută ca să impresioneze (excepție începutul retoric al nuvelei *Muta).* Totul se desfăşoară neprecipitat chiar şi acolo unde conflictul e pe punctul de a se lichida printr'un gest neprevăzut *(O suflat vântu* şi *L-o muşcat un câne* – două nuvele care prin analiza şi încordarea lor dinamică sunt adevărate bucăți antologice). Sunt vrednice de citat paginile, în cari Moş Toader, sculat din somn de vorbele speriate ale femeii, porneşte să pedepsească pe hoți.

„Luă de sub masă săcurea, îmbrăcă sumanul şi cu grija ce ți-o dă neprevăzutul, se strecură pe sub streaşină, în noapte. Moş Toader simți, mângâind toporăştea, ceva din siguranța pe care o avea pe când purta ştraifurile de strajămeşter şi făcea ibunguri cu feciorii printre decungurile din Galiția. Ei, poate că nu numai amintirile acelea de cătană şi pândar îl făceau să păşească acum încet; trăgea cu urechea să dea de rostul sgomotului care i-a trezit baba. Până la fereastra de după casă trebuia să înconjoare un perete şi jumătate şi acum ajuuse la colțul dintâi al casei.

Ana n'a mai putut să-şi omoare teama. Şi-a îmbrăcat în grabă o treanță şi, muncită de gând, a ieşit şi ea în noapte.

– Toadere! a murmurat, neştiind încotro s'o apuce. Şi apoi, dusă de paşi, a mai şoptit:

– Aşteaptă... măi... Toader era trecut de colțul casei şi ea o luase în cealaltă parte, pe lângă perete.

Cu paşi repezi Ana a ajuns în fața ferestrei din dosul casei. Oblonul era deschis şi... noapte besnă. Toader nu se arăta încă şi Ana uitase acum şi de frică şi de moşneag, nu se mai gândia decât la pânzele ei. Se aburcă pe muchea bârnelor ca să ajungă la gardina ferestrei, apucă cârligul oblonului cu o mână, dar... să fi fost atât de slabă? ori...

Moş Toader adulmeca în noapte umbra din fața ferestrei, sângele îi duduia în vine şi pălmile i se încleştară pe coada săcurii. Umbra era pe muchea bârnelor, după cum o simția el, şi bâjbâia

încet. Mai încet se târa Toader, doi pași, un pas, gata. Iată-l la spatele umbrei.

– Feșnicu și grijania ta, 'ț arăt eu țâe!... Umbra a căzut la pământ.

– O suflat vântu... Toadere! și Ana mai suspină: Să nu faci poznă...

Toader a înlemnit, săcurea cobori încet pe dupil de iarbă și era curată, coborise din înălțime atât de încet că n'a fost în stare să taie un fir de iarbă. Undeva se auzia cântecul unui cocoș. Toader a luat din mâna Anei cârligul și l-a pus pe fereastră ș'apoi a cărat-o în pat s'o oploșească. Ușa dela tindă a rămas deschisă și când în zori, Ana căscă ochii întrebători, moș Toader dădu din cap:

– „O suflat vântu" – și își făcu cu teamă cruce.

Lumea descrisă e, cu predilecție, lumea necăjită dela țară, copii (Muta, Orb, Săbii) sau oameni buni nedreptățiți de soartă (Pe lângă păcat, Neamu năcazului) unde povestitorul, deși nu participă direct, vădește, totuși, prin sensul de parabolă ce-l dă unor conflicte, un impuls de milă față de acești necăjiți...

Mult umor și candoare în *Mărțișorul domnului Leuștean* și *Șpit.* Fină ironie în *Se destramă un vis.* Frumoase pentru reveria lor: *Balul lui Lucuță* și *Drumuri.* Descrieri simple dar cu efecte de stil frumoase:

„Toamna începuse de timpuriu să-și aștearnă straiele ruginii de pajiști. Fluturau în ultima lor fală bănuți de dud, frunze mari de castan și în legănarea lor se citea cea din urmă scânteiere de viață îngrămădită în câteva steluțe verzi filigranate pe nervurile uscate de brumă. (Pe lângă păcat).

Talent real de nuvelist dl. Valentin Raus aduce printre noi și multă seninătate prin proza sa sănătoasă, fără ornamente păgubitoare, câștigându-și astfel un loc de cinste meritat în lumea scrisului românesc dela Nord. Editura E. R. A. N. de sub patronajul omului de suflet și larg sprijin, dl. Prof. Emil Hațieganu, pledează și prin această realizare pentru misiunea ei.

EUGENIA MUREȘANU

Ion Cherejan: PLECARE IN CÂNTEC. Editura Românească din Ardealul de Nord, Kolozsvár-Cluj, 1943.

Cu volumul său de debut, dl Ion Cherejan parcurge întreaga gamă a unui univers poetic tumultuos, aș spune tenebros, peste care planează, stăruitor, duhul agonic al tristeții indelibile. E poate drama de neînlăturat a unei anumite vârste, care nu vede decât un singur cer, acela al purității și al transfigurării, plin însă de sbuciumul înalt al oricărei plecări – fatal însoțită și de întoarcere.

Din acest exod spre azurul iluziei, nu e de mirare dacă cei mai mulți – ajutați și de mirajul vârstei, nu ne vorbesc decât prin îngenunchiere de cuvinte de natură pur emotivă, substituind logicei, candoarea jocului de imagini sau uneori, vibrația eruptivă a sufletului extaziat.

Totul în această carte e isbucnire tulbure și fluturare gingașe, litanie aproape stinsă și îngenunchiere. Expresie a unei sensibilități aproape feminine, poezia dlui Cherejan clocotește de muzicalitate, de aici nota ei de imprecizie și nesubstanțialitate tematică. In văpăile acestea printre cari își face drum poetul, pe lângă versuri abundente în sonorități, dar fără rezonanțe mai ample, e și multă aurărie sufletească, de o incontestabilă frumusețe lirică, peste care, parcă, a suflat duhul pastoral al Cântării Cântărilor:

Frumoasă ești iubita mea, frumoasă ești
Ca porumbița albă a vechilor povești.
Frumoasă ești fecioară mlădie și înaltă
Și harnică și bună cum nu mai este altă
In Țară și în sat...
In glasul tău aseară cerul și-a culcat
Un cântec românesc cu floare-albastră.
Fecioară, zâmbetul ți-e floare în fereastră,
Ochii tăi sunt stele ca visurile 'n noapte,
Gura ta e mică ca vișinile coapte,
Trupul tău e dulce ca plânsul de vioară...
Frumoasă ești, iubita mea, frumoasă ești
Ca și Ileana noastră din vechile povești..
Frumoasă ești fecioară și ochiul ți-e umbros,
Luceafăr mic în ape pe țărm de chiparos...

(Fata Transilvaniei).

Sau alte frumuseți asemănătoare:

Cresc în zări cu albe 'mbujorări de doină
Și mă răsfrâng în svon de țară, fie soare, fie moină.

Cu fiecare vis pierdut pe urme de lumină,
Din piept cu degetele smulg și Spirit sfânt și tină.

(Sbor).

In afară de vădita influență rilkeană ingenios însușită,

Nicicând, Iisuse, nu te-am simțit mai viu, mai cald și mai [aproape...
Cu degetele nu te-am atins nicicând pe tâmple, pe pleoape,
Iar părul Tău, în care se ascunde 'n seară steaua,
Nu l-am mângâiat nicicând cu mâna mea ca neaua...

(Reconstituire).

celelalte poeme au toate nota specifică, unitară, de trăire subiectivă și de melancolie nereținută.

In acest spațiu, poetul e la el acasă, in lumea lui de vagi fluturări spre un țărm părăsit de viață:

Un sbor de porumbel s'a frânt de o stea,
Un porumbel ce mă purta spre moarte.
N'a fost nimic... un porumbel și-o stea departe...
De-atunci, eu nu voiu mai muri și învia.

De-atunci, nici gând de moarte să mă tem.
Ea e pentru mine primăvară.
Doar licărul de vis în seară
E pentru suflet rugă și blestem.

De-atunci nu mi-e frică nici de ploi,
De stele sfărâmate la fântână...
Suflete, zadarnic mă mai prinzi de mână,
Mâna mea-i rugină și noroi.

Cu mâna mea e ultimul poem ce-ți scriu
Versul meu se sparge 'n moarte.
Umbra ta de lut ne 'mparte
In tineri și bătrâni târziu... târziu...

(Strofe pentru suflet).

Am redat poemul aproape în întregime pentru frumusețea lui stranie și confuză, care place inimii tocmai prin simpla-i muzicalitate. Așa mai sunt poemele „Poveste", „Ingerul", „Căutare", „Poetul a plecat în cântec", adevărate incantații auditive, toate isbucnite din pasiunea poetului pentru sonorități suave de cuvinte.

Semnificativă și plină de nostalgie și justificată tristețe e poezia „Când ai plecat", unde poetul încearcă o coardă a sensibilității colective:

In dimineața aceea tăcută au lăcrimat zorile..
Ingerii – acordau în funduri de cer, triste viori'e...
In dimineața aceea tăcută de ultima vară,
N'a zâmbit niciun crin și niciun fluture n'a cântat din chitară.
Doar un porumbel s'a repezit să deschidă soarelui poarta [din cer...
O, în dimineața aceea tăcută, era atât de trist drumul de fier...

Ascunzând în poemele sale astfel de cutezanțe, suntem îndreptățiți să vedem în poezia aceasta tristă un talent reținut pe care noi știm să-l chem și de sub obroc.

Cât despre rolul E. R. A. N.-ului în executarea tehnică a acestei cărți, au avut alții de grije de a-i releva înalta semnificație culturală.

EUGENIA MUREȘANU

P. S. S. Ioan Suciu: RĂNILE DOMNULUI. Edit. „Sf. Nichita" Nagyvárad-Oradea. 1943. Pag. 110. Prețul: 1.80 P.

Cartea aceasta e izvorîtă și scrisă dintr'un nobil gând și dintr'o creștinească dorință; „să fie ca marama Veronichii: să atingă pe Iisus, iar Fața lui să rămână întipărită pe ele, pentru acei care citesc și meditează". In ea P. S. Sa a voit și a reușit să cheme pe toți acei cari își vor lua osteneala s'o citească cu „inima și gândul în pelerinaj cucernic la fântânile de viață ale ranelor Domnului".

Un astfel de gând și o astfel de chemare tălmăcite într'o carte ca aceasta, într'un veac ca al nostru, nu poate fi decât binevenită. Rănile Mântuitorului îmbie peste veacuri, tuturora, exemplul supremei jertfe a iubirii. In ele orice suferință, orice nedreptate și orice necaz își găsesc propriul lor superlativ care mângăe și ușurează și care e unic în istorie, precum numai unul a fost Fiul lui Dumnezeu. La acest nesecat izvor al dragostei dumnezeiești, pentru care Mântuitorul a îndurat chinurile cele mai grozave, e bine ca omenirea să se adape totdeauna, dar azi par'că mai mult ca oricând.

Iată pentru ce cartea P. S. Sale Ioan Suciu intitulată „Rănile Domnului" e bine venită, putând fi citită de toată lumea cu acelaș real folos. Ea îndreptățește la cuvenită laudă pe autor, ocupând un loc de frunte pe răbojul bibliografic de aici.

S. ȚURA.

Preot Emil Nicolescu: HRISTOS ȘI TINERETUL. Edit. Episcopiei Ortodoxe. Kolozsvár-Cluj. 1943. Pag. 32. Prețul: 40 fileri.

„Hristos și tineretul" este a 9-a broșură din colecția de popularizare a problemelor religioase „Veniți de luați lumină".

Problema înfățișată cu multă competință și pricepere de păr. prof. Nicolescu, e de permanentă actualitate: Hristos a fost și va rămâne peste veacuri „Calea, Adevărul și Viața" și tineretul care-i urmează Lui, are siguranța că nu va umbla în întunerec.

Alte două istorioare morale și instructive complectează broșura: „Degetul lui Dumnezeu" și „Intoarcerea unui tânăr".

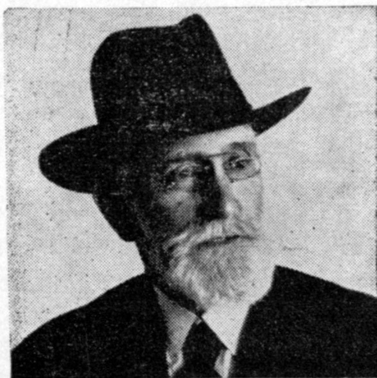
S. Ț.

INSEMNĂRI

PROF. IULIU MOISIL ŞI VIRGIL ŞOTROPA ACADEMICIENI.

Din vechea falangă de dascăli grăniceri, întorşi la vatră dela munca grea a semănatului, au mai rămas de coasa vremii doi venerabili bătrâni: *Iuliu Moisil*

Prof. I. Moisil

şi *Virgil Şotropa.* Incărcaţi de ani, dar purtându-şi cu mândrie şi vigoare viaţa călită de fapte frumoase şi înfăptuiri încununate de succese, cei doi *dascăli* şi-au înscris numele în cartea de aur a spiritualităţii româneşti. Academia română, le-a cinstit faptele, alegându-i membrii ai ei. Cu aceasta, venerabilii dascăli au primit suprema răsplată a muncii lor, iar graniţa o nouă confirmare a potenţialităţii sale.

Iuliu Moisil, profesor pensionar, este una din figurile proeminente ale graniţei. S'a născut în anul 1859 în Naszód-Năsăud, a terminat liceul în orăşelul natal şi apoi Politehnica din Viena. La 1886 a plecat în România şi a fost profesor la Slatina şi director de gimnaziu la Târgu-Jiu. Aici a iniţiat mai multe acţiuni culturale. A fost directorul revistei „Jiul". A pus bazele Muzeului Gorjan. In 1895 a început să publice revista „Amicul tinerimei". *Iuliu Moisil a înfiinţat primele biblioteci rurale din România.* A fost printre iniţiatorii primelor Cercuri Culturale ale învăţătorimii şi şcoli pentru adulţi. *Tot el a înfiinţat, după sistemul lui Visarion Roman, prima bancă populară din România.*

In 1900 Iuliu Moisil a înfiinţat Şcoala ceramică din Tg.-Jiu. A publicat mai târziu „Arta decorativă în ceramica românească cu ilustraţii în culori". In 1906 a fost numit bibliotecar al Institutului geologic al României şi mai târziu director al Muzeului pedagogic al Casei Şcoalelor.

Trecând la pensie, s'a reîntors la 1931 în orăşelul natal, unde a înfiinţat minunatul Muzeu năsăudean şi unde lucrează şi azi cu dragostea şi înţelepciunea unei experienţe octogenare.

Inşirăm câteva din lucrările prof. Iuliu Moisil: Prima pagină din istoricul băncilor populare din România. Viaţa studenţilor români din Viena. Alexandru Bohăţel. Alfabetele vechi româneşti. Bucureştii romantici. Căpitanul Emil Părăianu, poetul Gorjului. Colonelul Carol Euzenberg. Conştiinţa naţională şi eroismul grănicerilor. Figuri grănicereşti năsăudene. Iacob Mureşanu. Muzeul pedagogic al Casei Şcoalelor. Pedagogul Vasile Petri. Poetul George Coşbuc. Radioactivitatea apelor minerale din jud. Năsăud. Romana (dans românesc de salon). Vasile Bob Fabian. V. Rola Piekarski, ca întemeietor al litografiei artistice în România. Pe urmele omului primitiv.

Prof. V. Şotropa

*

Virgil Şotropa, profesor pensionar este unul dintre factorii de căpetenie în conducerea instituţiilor culturale grănicereşti. S'a născut în anul 1867. Studiile secundare le-a făcut la liceul din Naszód-Năsăud, iar Universitatea la Kolozsvár-Cluj şi Budapesta. A fost numit încă în timpul studiilor universitare ca profesor suplinitor la Naszód-Năsăud. Intre anii 1892-1896 a fost redactor la „Gazeta Transilvaniei", după aceasta a funcţionat ca profesor la Naszód-Năsăud până în 1913 şi din 1919 până în 1933.

Virgil Şotropa are o bogată activitate literară. Cunoscător profund al problemelor grănicereşti. A scris o seamă de studii şi schiţe istorice în legătură cu chestiunile grănicereşti. Remarcăm: „Grănicerii regimentului român năsăudean"; „Cum s'a distins batalionul I. grăniceresc năsăudean între anii 1848-49".

In colaborare cu regretatul profesor Nicolae Drăgan, a scris: „Istoria şcolilor năsăudene", iar ajutat de profesorul de teologie dr. Alex. Ciplea, a alcătuit „Monografia oraşului Naszód-Năsăud". Incepând din 1924 a redactat „Arhiva Someşană". Este membru al secţiei istorice a „Astrei", membru al Institutului de Geografie din Bucureşti şi acuma împreună cu distinsul şi vechiul său prieten, Iuliu Moisil, membru al Academiei Române.

Luând parte la această bucurie a cinstirii lor, le aducem respectuoasele noastre felicitări şi urările de mulţi ani în deplină sănătate pentru a-şi putea continua opera căreia şi-au dedicat viaţa.

VALENTIN RAUS

КАРТЕ РОМЪНЕСКЪ

де ѫвъцътуръ думенечеле

престе ан шй ла празничеле ѫпъръте-

щй . шй ла свъцй мари .

Кузиса шй кутоатъ келтуиала

луй Васили Воеводул .

шй домнул църй Мд . дин мулте

скриптури тълмъчитъ . дин лимба

словенїаскъ пре лимба ромънїаскъ .

де Варлаам митрополитул

дин цара Молдовей

ѫ Тупографїа домнѣскъ . ѫ мънъстирѣ

а трей Свети ѫ Іашй : дела Хс ахлг

TITLUL CAZANIEI LUI VARLAAM, EDIȚIA A.

(După exemplarul din biblioteca Muzeului Eparhial ortodox român Kolozsvár-Cluj)

CAZANIA LUI VARLAAM IN DOUĂ EDIȚII. *Profesorul Dr. George Potra* a publicat un articol comemorativ despre Cazania lui Varlaam dela Iași, 1643, reproducând în cadrul articolului și clișeul cu titlul Cazaniei.

Dela prima vedere mi-a atras luarea aminte deosebirea dintre această reproducere și titlul Cazaniei din biblioteca Muzeului eparhial ortodox român din loc, exemplar complet și bine conzervat.

Prin Părintele Ion Buiu am cunoscut un alt exemplar din Cazania lui Varlaam, proprietatea bisericii române greco-catolice din Kolozs-Cojocna. Exemplarul acesta are pagina de titlu identică cu cea reprodusă de Prof. Dr. G. Potra. Chenarul paginei de titlu din acest exemplar e format din două columne laterale. Deasupra columnei din stânga este sf. Mucenic Gheorghe, iar deasupra celei din dreapta sf. Ioan cel Nou dela Suceava. Inscripțiile sf. Mucenici sunt în slavonește. Deasupra, între cei doi sf. Mucenici se află, în medalion, sfinții Trei Ierarhi.

Pagina de titlul a exemplarului din biblioteca Muzeului eparhial o reproducem în clișeul alăturat.

Exemplarele comparate se deosebesc nu numai prin ornamentația chenarului, ci diferă și în ceeace privește orânduirea textului din titlu. Textul exemplarului reprodus aci este așezat în 13 rânduri. Rândurile: *Carte Românească / Lui Vasilie Voevodul / De Varlaam* Mitropolitul / de țara Moldovei / In tipariul domnesc în Mănăstirea / a Trei S(feti)teli în Iași: dela Hs. 1643, sunt tipărite cu roșu, restul, împreună cu chenarul este tipărit în negru.

Textul exemplarului celuilalt este așezat în 15 rânduri. Iar cu roșu este tipărit următorul text din titlu: Carte Românească (cuă nu cu â) cu zisa și cu toa / tă che[l]tuiala lu[i] Vasilie / Voivodul și domnul țără Moldovei / In / Iași în mănăstirea a Trei S[feti]teli / Dela Hs. 1643.

Din această confruntare urmează că vechea Cazanie a lui Varlaam, dela 1643, s'a tipărit în două ediții.

Monumentala lucrare: Bibliografia românească veche 1508–1830 – Bianu-Hodoș-Dan Simionescu nu o avem la îndemână.

Dar în bibliografia pe care o avem la îndemână (printre care nici în Ist. literat. române vechi. Vol. II. de N. Cartojan) nu găsim semnalat faptul că Varlaam a tipărit Cazania sa în două ediții. De aceea am ținut să subliniem această constatare drept completare la cele ce s'au mai scris despre Cazania lui Varlaam în coloanele acestei reviste. Pr. FL. M.

„CĂRȚI DE RUGĂCIUNI, DOAMNĂ!“ Sentimentul religios niciodată n'a trăit mai viu în sufletul nației noastre, ca'n ziua de azi. Cuvântul propoveduitorului entuziast e ascultat cu adâncă evlavie de credincioșii cari umplu încăperile lăcașurilor sfinte. Fiindcă în acest cuvânt e putere de sus, putere care luminează, mângăe și întărește pe tot celce crede – fie el cărturar sau om simplu. Din aceleași pricini, cartea de cuprins religios niciodată n'a avut căutarea de azi. Cu osebită sete este căutată însă cartea de rugăciuni, cartea mângăerii pentru toate împrejurările vieții.

Cârmuirea noastră bisericească n'a crutat nimic când a fost vorba să astâmpere setea după rugăciune a obștii credincioase. Ea n'a uitat îndeosebi pe ostașii bolnavi de prin spitale, cărora s'a silit să le trimită atât de trebuitoarea hrană a cărților ziditoare de suflet. Câte mângăeri și bucurii duhovnicești au risipit aceste cărți o dovedesc nenumăratele scrisori ale ostașilor de pe patul de suferință. Dar o dovedește și scrisoarea unei distinse doamne din Marosvásárhely-Târgu-Mureș, care și-a făcut din cercetarea bolnavilor o plăcută și atât de folositoare îndeletnicire. Mulțumind pentru cărțile trimise, distinsa doamnă scrie cârmuirii bisericești – între altele: „Țin să vă comunic, Inalt Prea Sfințite, că ori de câte ori am întrebat pe soldați: Ce să vă aduc, dragii mei? răspunsul a fost: Cărți de rugăciuni, Doamnă.“

Constatarea trebue să ne umple sufletul de bucurie. Fiindcă o nație care se roagă neîncetat este o nație care crede și nădăjduește. Este o nație în sufletul căreia trăiește puternic conștiința că are în cer un Părinte ocrotitor.

D. P.

ZIUA CĂRȚII. Un eveniment cultural care ar vorbi dela sine, dar nu poate fi trecut sub tăcere, a fost sărbătorirea omagială a cărții românești în zilele de 4, 5 și 7 Iunie. Toate cărțile care au văzut lumina zilei – dela ultimul eveniment crucial până astăzi – s'au înfrățit în vitrinele și rafturile librăriei Eparhiale Ortodoxe Române din localitate, arătând și prin aceasta unitatea muncii românești și a puterii ei de continuitate culturală. Frumoasele panouri decorative executate de pictorii E. Cornea, V. Constantinescu și Iordan Dimitriu au atras atenția tuturor, niciodată această modestă librărie neavând o hlamidă atât de orbitoare. Afluența zilnică a îndrăgostiților de cărți a fost semnul cel mai evident despre necesitatea imperativă a acestei alte ipostaze a sufletului nostru. A fost și o întâlnire, singura întâlnire neconvențională a tinerilor autori și scriitori, prieteni de vis și credință, cari în aceste zile și-au simțit mai viu inima călătoare. Și a mai fost o recompensă fericită pentru organizatorii ei preotul prof. Fl. Mureșanu și Raoul Șorban.

e. m.

PREMIU PENTRU NUVELĂ

Revista „Viața Ilustrată" deschide concurs pentru trei premii ce se vor acorda celor mai bune nuvele (sau schițe) originale cari vor fi trimise redacției până la data de 1 August a. c.

Premiul întâi va fi de P. 150
Premiul al doilea de P. 100
Premiul al treilea de P. 50

Celelalte lucrări - dacă vor avea valoarea cuvenită - vor fi cinstite cu publicarea lor în revistă.

Manuscrisele vor fi semnate cu pseudonim. In plicul cu manuscrisul fiecare autor va pune și un plic mai mic, pe exteriorul căruia își va indica pseudonimul, iar în interior numele adevărat.

Manuscrisele trimise la concurs devin proprietatea exclusivă a revistei.

Redacția revistei
VIAȚA ILUSTRATĂ

TIPOGRAFIA EPARHIEI
ORTODOXE ROMÂNE
KOLOZSVÁR-CLUJ

Conducător responsabil:
Iuliu Stămurean

VIAȚA ILUSTRATĂ

REVISTĂ DE FAMILIE

APARE LUNAR, CU BINECUVÂNTAREA P. S. SALE EPISCOPULUI NICOLAE

EDITOR ŞI REDACTOR RESPONSABIL: Prof. L. G. MUNTEANU

ABONAMENTUL PE UN AN 10 PENGEI - UN NUMĂR 1 P.
PENTRU ROMÂNIA 450 LEI. - UN NUMĂR 40 LEI

REDACȚIA: KOLOZSVÁR-CLUJ, EPISCOPIA ORT. ROMÂNĂ, PIAȚA HITLER A. 18.
ADMINISTRAȚIA: KOLOZSVÁR-CLUJ, LIBRĂRIA EPARHIALĂ, PIAȚA HITLER A. 2.

—o-o—

ÎN ACEST NUMĂR:

COPERTA NOASTRĂ: CAPELA ACADEMIEI TEOLOGICE „ANDREIANE", INTRARE LATERALĂ

PENTRU COLABORATORI

Revista se pune sub tipar totdeauna la 15 ale lunei. Domnii colaboratori sunt rugați să-şi trimită manuscrisele până la această dată. Rugăm articole scurte, scrise citeț, pe o singură pagină a hârtiei. Ordinea articolelor e determinată de necesități tehnice, nu de alte considerații. - Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.